

2015

SKANDINÁVIA

A KÖZÉPKOR VÉGÉIG.

IRTA:

Dr. THÓT LÁSZLÓ

ÜGYVÉD, A SPANYOL KIR. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJA.

BUDAPEST.

1905.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000589862

19478

Bevezetés. Források.

A skandináv népek történetét csak egybefoglalva, egységesen lehet megírni. A történelmi események kapcsolata sokkal erősebben összetartotta a három nemzet történetét, hogysem különválasztva lehetne azt tárgyalni. A legfontosabb események szereplői fölváltva, hol az egyik, hol a másik nemzetből valók s az események számai is többnyire mindhárom, vagy legalább is két országba nyulnak át. Mindez igazolja fönti állításunkat, amely szerint a középkorban s az új-kor felében sem svéd, sem norvég, sem dán történelemről — elkülönítve — nem lehet szó, hanem csakis skandináv történelemről beszélhetünk. A nemzeti önérzet megteheti ugyan azt, hogy történelmének speciális »svéd«, »norvég«, vagy »dán« elnevezést ad, de az ilyen mű voltaképen nem egyéb, mint a címnél sokkal többet adó munka, mert, aki pl. svéd történelmet ad, annak egyszersmind dán és norvég történelemre is ki kell terjeszkednie s viszont.

A skandináv történelem megérdemli, hogy különösebb figyelemre méltassuk. Minden egyes mozzanata fölkelti érdeklődésünket s kidomborítja előttünk az északi történelem sajátosságait.

A skandináv történelmet jellemezve, mindenekelőtt ki kell emelnünk az események változatosságát és gyorsaságát, szóval: mozgalmasságát, amelylyel az események valósággal egymásra torlódnak. — Egy másik, kiemelkedő mozzanat ama tény, amely szerint gyakran látjuk, hogy az elűzött skandináv királyok tengeri rablók lettek, ami az északi nemzet kaland — hajhászás vágyában leli magyarázatát. — Gyakorisága miatt szintén jellemző vonása a skandináv történelemnek, hogy az elűzött királyt a nemzet

ismét visszahívja néha két, sőt három ízben is. — A királyok zsarnoksága, a népnek a pogánysághoz való merev ragaszkodása szintén megragadják figyelmünket.

Ami a forrásokat illeti, azok közül ki kell emelnünk a Svaningius, Pontanus, Meursius, Sturleson, Olafus, Snorrus, Torffeus és a Suhen latin krónikáit, amelyek kéziratban a svéd, norvég és dán udvari levéltárakban találhatók. Ugyancsak ide sorozandó még a Semundus és az Eynar krónikája is.

Hinkmár dán püspöknek »Res Danicae« c. kézírata, továbbá Petrus *Drontheimusk* »Historia Norvegiae« c. krónikája szintén elsősorú forrása a skandináv történelemnek.

Mellőzhetetlen segédforrás a *Saxo Grammaticus* munkája is, amely »Historia Danica« címmel jelent meg s amely megbecsülhetetlen a történetíróra nézve.

Egyéb, nevezetesebb források még:

1. Svend *Aagesen* munkája, amelyet »Svenonis Aggonis compendiosa regum Daniae historia« c. a. Stephanus 1642-ben adott ki Soröben. Dánul kiadta Wolff, Kopenhágában (1808).

2. *Hvitfeldnek* »Chronica Danica una cum episcoporum chronica« c. műve 10 kötet, Kopenhága, 1595—1604.

3. Adamus *Bremensis*, »De situ ac historia Daniae«. (Lugd. Bat. 1595.) (Helmst. 1670.)

4. *Langebeck* és *Sulm*: »Scriptores rerum Danicarum«. (Kopenhága, 1772—1792. 7 kötet.)

5. »N. *Cragii* annales et Stephani historiae Danicae libri duo«. (Hafn, 1737.)

6. *Thorkelin*: »Diplomatarium Arna — Magnaeae«. (Kopenhága, 1786.)

A főntebb elősorolt műveken kívül, még a következő — újabbkori — történelmi munkák említendőek:

R. Kayser: »Norges Historie«. Kristiania, 1866.

P. A. Munh: »Det norske Folks Historie«. Kristiania, 1870.

A. Faye: »Sveriges rikes Historie«. Stockholm, 1854.

J. A. Sars: »Udsigt over Dansk historie«. Köbenhavn, 1873.

¹⁾ Kiad. Párisban (1514-ben), Baselben (1534-ben), Majna-Frankfurtban (1576-ban), Soröben (Stephanus jegyzeteivel, 1644-ben). — Ezenkívül említik: *Sulm*: »Geschichte Dänemarks« IX. köt. 104 l. (Lipscse, 1771), *Nyerup*: »Übersicht der vaterl. Litteratur im Mittelalter«. 267—269 l., G. d. Baden: »Über Saxo Grammaticus«, Odense, 1809.

Olofsohn: »Forelaesninger over den Norske Historie«. Kristiania, 1883.

Brandt: »Norges Historie«. Kristiania, 1883.

Chr. Broch og M. Seip: »Norsk og dansk historie«. Kristiania, 1840.

L. Dietrichsohn: »Omrids af den norske Historie«. København, 1866.

Chr. Magnus *Fulsen*: »Norges Historie«. (Kristiania, 1820.)

J. Aall: »Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800 till 1815«. (Kristiania, 1839—41.)

A. Henrik Jørgen Huitfeldt: »Diplomatarium Norvegicum« (Kristiania, 1863) és »Biskop Eysteins Jordebog« (U. o. 1873—1878).

L. Ludvigsen Daae: »Norske Bygdesagn«. (Kristiania, 1870—72.)

O. A. Överland: »Fortoellinger af Norges Historie«. (Kristiania, 1880) és »Illustreret Norges Historie«. (U. o. 1884.)

Budapest, 1905. január hó.

A szerző.

Fölosztás.

A skandináv történetírók ó-, közép- és újkorra osztják hazájuk történetét.

Részünkről kizárólag e fölosztáshoz nem csatlakozunk, mert a közép- és újkori skandináv történelemben több olyan momentumot találunk, amelyek korszakalkotó jellegük miatt megérdemlik, hogy újabb fölosztásnak az alapját képezzék, mint pl. a kereszténység megszilárdulása, a kalmári únió, stb.

E szerint az ó-kort érintetlenül hagyjuk, mert mondák és regék alapján nem vehetünk föl korszakokat. Ellenben a középkori skandináv történelmet három részre osztjuk: az *elsőt* pogány korszaknak nevezzük, mert ebben a korszakban még mindig a pogányság volt túlsúlyban Skandináviában; a *másodikat* a kereszténység megszilárdulása korszakának; a *harmadikat* pedig az alkotmányfejlődés (Magnus törvényei, a kalmári únió) korszakának nevezzük. Végül még fölveszszük az ú. n. *átmeneti* korszakot, amely az újkor elejéig tart s amelyet főleg a nemzeti küzdelmek jellemeznek.

I., Ó-Kor.

Skandinávia őslakóinak az eredete — mint általában minden nemzeté — a mondák homályában vész el. A történetírók¹⁾ szerint, Magog, a Jáfet fia, a vízözön után, néhányadmagával Örményországból Európa északi részére vándorolt s ekként lett megalapítója, illetve ősatyja a skandináv népeknek. Azon történetírók, akik a skandinávok eredetét így módon származtatják, még arra a kérdésre is választ adnak, hogy mivel magyarázható meg a Magog és társainak így hosszú útra való vállalkozása? Szerintük e kérdésnek a megfejtését abban találjuk, hogy Magog az égboltozat, illetve annak tünetényei, csodás természeti jelenségei iránt érdeklődött s hogy ezen kíváncsisága — vagy talán tudományyszomja? — kergette őt észak felé.

Ezzel szemben más történetírók a népeknek a bábéli torony alól való elszéledésével hozzák kapcsolatba a skandináv nemzet megalakulását. Mások ismét azt állítják, hogy egy germán csapat alapította meg a skandináv nemzetet. Vannak olyan történetírók is, akik a germánok helyett a tatárokat emlegetik.

A legrégebb svéd és norvég krónikák szintén a csodás elem fölhasználásával adják elő nemzetük megalakulását. E krónikák központja: a *Thor monda*. Thor a régi skandináv regék tipikus alakja. A nemzeti hagyomány szerint, egyik, a Bottni öböl északi részével párhuzamosan haladó, kies völgyben lakott. Két fia és egy leánya volt: Nor és Gor, illetve Goa. Thor a vidék népeinek

¹⁾ Olafs ohn: »Handskriften« II k. 51. — Petersen: »Memorien af Historien Scandinavies« I k. 30 s. k. 1. (Kéziratok a Kristiániai könyvtárban.)

törzsfőnöke és főpapja volt. Egy alkalommal ünnepélyes áldozatot mutatott be az isteneknek — így szól tovább a monda — amelyre minden alattvalója megjelent s ő is két fiával együtt ment el s csupán a leánya maradt el. Miután hiába szólígtatta, az istenekhez folyamodott. Azonban az istenek nem nyilatkoztak, hiába könyörgött hozzájuk. Ekkor két fia elindult az elveszett leány keresésére. Gor a tengerbe szállott le, Nor pedig a szárazföldön bolyongott. Ez utóbbi, hosszas bolyongás után, egy nagy síkságra ért, ahol különböző törzseket talált, akik a hatalmas Rolfnak az uralma alatt állottak. Rolf — aki Goát elrabolta — párbajra szólította Nort, aki azonban nem fogadta el a kihívást, hanem elvette Rolfnak a nővérét. Eközben Gor, aki hosszas tengeri utazást tett, visszatért a szárazföldre s Soknedal völgyben fivérével találkozott, akivel együttesen elhatározták, hogy tovább folytatják útjokat s megegyeztek, hogy ki-ki ura lesz annak a földnek, amelyet meghódít. Gor visszatért a tengerre s elfoglalta a skandináv szigeteket. Nor pedig a szárazföldnek a tenger és a vele párhuzamosan húzódó hegláncz között fekvő részt vette hírtokába. Ott uralkodott sokáig s halála után a nép istenként tisztelte s a földet róla Norvégiának nevezte el.

Norvégia alapítását ekként beszéli el a norvégek nemzeti krónikája. Vannak még más krónikák is, amelyek a svédek első királyának, Eriknek, a hőstetteit beszélik el, aki Dániát is benépesítette. Elbeszéli Osten svéd királynak a történetét is, aki a norvégeket — akik Gethar királyukat megölték — akként büntette meg, hogy egy kutyát ültetett a trónjokra s kényszerítette őket, hogy hódoljanak az új királynak.

Az ó-skandináv történelem mythikus alakja *Odin* király. Tulajdonképeni neve ismeretlen. A monda szerint, a Tanaos folyó partján lakó Azar-törzsnek a főnöke volt s midőn Pompeius a római légiónkkal Ázsiába tört, Odin, népével együtt, elindult új hazát keresni. Hosszas bolyongás után, Skandináviába érkezett s a mai Svédország közepén, a Mälär körül, telepedett meg. Az ott talált népeket csakhamar meghódította, még pedig eléggé eredeti módon. Ugyanis elhíresztelte magáról, hogy ő benne a skandinávok ősi istenének, Odinnak, a lelke lakozik, amit a lélek-vándorlásba hívó nép babonás félelemmel hitt el s elismerte királyának és főpapjának Odint, aki ekként létet adott a második skandináv államnak: Svédországnak. Bölcsességgel rendezte az állami és az egyházi viszonyokat. Az igazságszolgáltatást a vének tanácsára bízta, amelynek a tagjait viszont a nép választotta és

ellenőrizte. Behozta a Disa-kültuszt s megalapította a papi-rendet. Halála előtt fölosztotta országait gyermekei és rokonai között. Így, Svédországot, illetve az upsali királyságot, Niordnak, a meghódított országok közül pedig Norvégiát Semingnek, Gotlandot és Seelandot Skjöldnek, Dániát pedig Heimdalnak ajándékozta.

Odin halála után a birodalom számtalan apró királyságokra oszlott, amelyek hosszú időn át illuzóriussá tették a skandináv egységet. Ezen apró államok uralkodói közzül különösen háromról emlékeznek meg a skandináv annalesek: Sigtrug upsalai-, Gram dán- és Suibdager norvég királyról. Gram — a monda szerint — véres háborúba keveredett Sigtruggal, mert ez a leányát nem neki, hanem a finn királyhoz adta nőül. Sigtrug a háborúban elesett, leánya pedig öngyilkossá lett. Gram Finnországba vonult, ahol a király leánya annyira megnyerte tetszését, hogy nőül kérte. A finn király oda is ígérte neki leányát, de azon föltétel alatt, hogy Gram a seregét kivonultatja Finnországból. Gram hitelt adott a finn király ígéretének, de az nem váltotta be szavát s leányát Erik szász királyhoz adta nőül. Ezalatt meggyült a baja Gramnak Suibdager svéd királylyal, akit a norvégek bíztattak föl, hogy bosszúlja meg rokonának, Sigtrugnak, a halálát. Suibdager betört Dániába s elragadta Gramnak a nővérét s ez utóbbinak a kis fiát. Gram utána sietett a rablónak, de az ütközetben elesett. Suibdager ekként Dánia és Svédország királyává lett, de nem sokáig örülhetett hatalmának, mert Gramnak az egyik fia, Adding, megölte s holttestét a tengerbe vettette.

Adding ezután Uff király ellen vonult, aki Suibdagert követte az upsalai trónon. Uff a csatában elesett s fivére és utódja, Unding, békét és szövetséget kötött Addinggel. A szövetséget ősi skandináv módra kötötték: kötelezték magukat, hogy mihelyt az egyik meghal, a másik azonnal öngyilkossá lesz. Kevéssel ezután Unding arról értesült, hogy barátját s szövetséges társát, leánya, Ulnida, megölte. Ez azonban csak álhir volt, de Unding ezt már nem tudta meg, mert a hír vétele után azonnal öngyilkossá lett. Midőn ezt Adding meghallotta, szintén öngyilkosságot követett el.

Ekkor a dánok Frotot, Addingnak a fiát, választották meg királynak, míg az upsalai trónt Regner, az Unding fia, nyerte el, akit azonban a mostoha anyja — irigységből és uralomvágyból — elzáratott. Megszabadulását regényesen adják elő a skandináv krónikák, amelyek szerint Svavita, a Frotó nővére, belészeretett Regnerbe — akit különben azelőtt sem látott s akit csupán

hírből ismert — és megszabadítására sereget gyűjtött, amelynek a segélyével Regnert az upsalai trónra ültette. Regner nemsokára elvette Svavitát, akinek azonban csakhamar meggyült a baja fivérével, Frotoval, aki őt minden ok nélkül megtámadta. A kifejlődött heves tengeri csata a Svavita győzelmével végződött, aki azonban nagylelkűen megbocsátott fivérének. Froto azonban rút hálátlansággal viszonzta a nővére jóságát, mert rövid idő múlva újra hadat vezetett ellene. De csakhamar utólérte a nemezis, mert az első ütközetben elesett. Rövid idő múlva Regner is meghalt s hű neje, Svavita, fájdalmaiban öngyilkossá lett.

Regnernek nem volt gyermeke s így a svédek új királyt akartak választani. Azonban eközben Aldan, dán király, erőszakkal elfoglalta az upsalai trónt. Erre Sivard, — aki az upsalai királyi családnak egyedül életbenmaradt s felnőtt tagja volt s aki a trónra, mint rokon, igényt tartott — párbajra hívta Aldant, aki a kihívást el is fogadta. A párbaj színhelyén azonban Sivard hét fiával együtt jelent meg s a csodálkozó Aldannak kijelentette, hogy a fiai vele együtt fognak harcolni, mert azok ő vele eggyek, miután bennük is ugyanazon vér folyik, mint az ő ereiben. Aldan — kénytelen-kelletlen — belenyugodott e ravasz magyarázatba s megküzdött mind a nyolcz ellenféllel. Hősiessége diadalt aratott: Sivard és hét fia a porondon maradt.

E szerencsés kimenetelű párbaj után — amely hősi hírért csak növelte — új kalandokra szomjazott Aldan. Ezúttal Norvégiába ment, miután hallotta, hogy ott egy Grim nevű hatalmas óriás, Harald drontheimi királyt szorongatja. Megérkezésekor Grim épen párbajra akarta kényszeríteni Haraldot, amiért megtagadta tőle leányának, Thorildának, a kezét. Aldan párbajja hívta Grimet s a verekedés hevében agyonütötte. Hősiessége jutalmául a Thorilda kezét kapta.

Aldan halála után pártviszályok emésztették a dánok erejét. Végre is sikerült fiának, Alfnak, atyja trónját elfoglalni. Az ő élettörténetét regényesen adják elő a krónikák. A monda szerint ugyanis, Sivard gót királynak volt egy nagyon szép leánya, Avilda, aki azonban oly szemérmes volt, hogy arcát mindig vászonnal takarta el, hogy férfi szem ne láthassa.¹⁾ Sivard egy alkalommal egy pár rendkívüli nagyságú tojást ajándékozott leányának, amelyeket vadászás alkalmával, az erdőben talált. Avilda

¹⁾ Kayser: »Norges Historie«, 23. l. — Munch i. m. 18. l. — Faye i. m. 16. l. — Sars i. m. 42. l.

gondosan ápolta a tojásokat s azokból nemsokára két, borzalmas alakú sárkány kelt ki, amelyek mindennap egy-egy ökröt emésztettek meg s miután teljesen kifejlődtek, rémei lettek az egész háznak, úgyannyira, hogy Sivard kihirdettette, miszerint annak adja a leányát, aki a két sárkányt megöli. E vakmerőségre sokan vállalkoztak, de eredménytelenül, mert valamennyit megölte a két szörnyeteg. Ekkor történt, hogy Alf vállalkozott a sárkányok megölésére, miután Avildának a kezét akarta elnyerni. Merészsége diadalt aratott: a sárkányokat megölte. Az egész ország örömmámorban úszott s a király nagy előkészületeket tett leánya esküvőjére. Azonban Avilda rettenetes tervet forralt, mivel sehogyse akart az Alf felesége lenni. Az esküvő előtti napon bérenczeivel álmában meglepette Alfot s férfiasságától megfosztatta. Az ekként meggyalázott Alf bánatában elbűjosott és, mint tengeri rabló, halt meg.

Alf után, rövid ideig, II. Froto, majd Sigur uralkodott Dániában. Leánya, Sigua, messze földön híres szépség volt. Szépségének híre eljutott Agabert ír herczeghez is, aki női ruhába öltözve, bejutott a királyleányhoz. Hamarosan megszerették egymást, de, mielőtt szülőkkel tudatták volna a dolgot, Sigur fölfedezte a cselszövényt, Agabertet elfogatta s leányának az ajtóján fölakasztatta. Midőn ezt a szerencsétlen leány megtudta, fölgyújtotta a szobáját s a lángok közt lelte halálát.

Sigurt fia, III. Froto, követte, aki meghódította Norvégiát és Svédországot s ez utóbbinak a trónjára egyik hívét, Eriket, ültette. Hosszasan harcolt az oroszokkal és a bretonokkal is, sőt ez utóbbiakat adófizetőivé is tette. Halála tragikus módon következett be: a monda szerint egy tehén öklelte agyon. Halála után a nép nagy tiszteletben részesítette, aminek jeléül holttestét — hogy el ne rothadjon — besózta s nagy ünnepélyességgel temette el.

Utóda fia, IV. Froto, lett, akinek sok gondott okozott vetélytársának, Haraldnak, a leveretése. A Harald halálát fiai bosszúlták meg: fölgyújtották a Froto házát s ő maga bennégett, nejét, Ulvidát, pedig, menekülés közben meggyilkolták.

II., Középkor.

a) Pogány korszak.

A Kr. u. ötödik században nagy mozgalmakat találunk Skandináviában és a szomszédos országokban. E mozgalmakat népvándorlás néven ismeri a történelem. A mondott időben történt, hogy a skandinávok betörték Britanniába s nagy részük ott is maradt végleg.

Britanniát első ízben az angolok foglalták el, akik egyik dán provinciának a lakosai voltak s akikkel a cimberek és a többi szász eredetű népek egyesültek s akik közül ez utóbbiak Sleswigt, Holsteint és Jütlandot is uralták.

Ekként keletkezett Britanniában — amelyet most már Angliának neveztek — az angol-szász faj, amely már több, mint kétszáz év óta, uralkodott a britt szigeten, midőn a skandinávok országukba betörték.

E betöréstől kezdve, a K. u. 8. századig, ismét homályban vész el a skandináv történelem fonala. Csakis ez időtől kezdve találunk biztos adatokat a skandináv államok sorsáról. Annyi bizonyos, hogy a 8. századig Svédország tartományai az upsalai királyság alatt voltak egyesítve, amelyeknek a trónján 820 körül Ingiald ült, aki a hős Odin családjának az utolsó sarja volt. Trónralépése idején Svédország számos apró fejedelemségre oszlott, amelyeknek az egyesítését főfeladatául tűzte ki Ingiald. Ezen tervének a megvalósítására cselhez folyamodott. Ugyanis a fejedelmeket lakomára hívta meg s mikor azok a bortól megittasodtak, rájuk zárta az ajtókat s fölgyújtotta a házat, mire azok egytől-

egyig elpusztultak. E rémeset hallatára a többi — a lakomán meg nem jelent — fejedelem fegyvert fogott s megtámadták Ingialdot, aki olyan kétségbeejtő helyzetbe került, hogy fölgyújtotta a palotáját s leányával, Asaval együtt, a tűzbe vetette magát.

Ingiald halála után, mostoha fia, Olaf, elbújdosott. Bolyongása közben Vermland földjére érkezett, amely abban az időben sűrűn be volt népesítve erdőkkel és ligetekkel s amely így biztos menedéket nyújtott neki. Csakhamar új országnak az alapításához fogott, kiírtotta a vadont s viruló mezőgazdaságot teremtett. Egyre nőtt országában a jólét, de a népesség is félelmetesen kezdett szaporodni a kicsiny területen, úgyannyira, hogy csakhamar éhinség keletkezett. A nép Isten haragját látta e szerencsétlenségben s királyát okolta érte, akit engesztelésül föl is áldozott a Thor oltárán. Mikor azonban az éhség a király halála után sem szűnt meg: csak akkor látta be a nép, hogy a bajnak az oka önmagában keresendő. Ekkor egy részük átköltözött Norvégiába, más részük pedig Drontheim vidékére, egy csekély rész pedig visszamaradt Vermlandban. A Norvégiába átköltözöttek között volt Alfdan, az Olaf fia is, aki az új hazában hatalmas királyságnak a megalapítója lett.

Említettük föntebb, hogy az Ingiald rémes lakomáján nem jelent meg mindegyik svéd fejedelem s hogy a meg nem jelentek, fegyvert ragadtak. Győzelmüket azonban nem tudták teljesen kiaknázni, mert ahhoz nagyon gyenge volt az erejük. Hogy tehát segítsenek magukon, a dánokkal szöveterkeztek, akik azonban csakhamar fölējük kerekedtek, főuralmukat elismertették velük s egész Svédországban egységes királyságot alapítottak; amelynek a trónjára Bjornt ültették, aki továbbra is Upsalát tartotta meg királyi székhelynek. A trónjaikról elűzött fejedelmek pedig tengeri rablók lettek.

Ezen időbe esik Nagy Károlynak a német földön való első megjelenése s Vitikond szász király ellen való háborúskodása is. A szorongatott szász király rokonát, Gotrik dán királyt, hívta segítségül, aki hadainak az élén meg is jelent Szászországban, ahonnan hamarosan kiszorította a frankokat, akik azonban a király vezetése alatt ismét betörték s egész Szászországot elfoglalták. E hír hallatára Gotrik visszafordult és Károlyt a saját székvárosában, Aquisgranában, ostrom alá vette s megfutamította. Győzelmét azonban nem sokáig élvezhette, mert Pipin, a Károly fia — atyja ösztönzésére — meggyilkoltatta.

Gotrik halála után Károly Ansgar szerzetest Svédországba

küldte, hogy a svédeket a kereszténységre térítse. Bjorsz király igen szívesen fogadta Ansgart, de a nép annál ellenségesebb magatartást tanúsított iránta s egyáltalában nem mutatott hajlandóságot pogány vallásának az elhagyására és ekként a kereszténységnek Svédországban való meghonosítására irányozott első vállalat kudarcot vallott. Maga Bjorn is, aki a keresztény vallást fölvette, élete utolsó éveiben tengeri rabló lett, fia, Asmund pedig, ismét visszatért ősei pogány hitéhez. Utóda, Stercater, szintén ellensége volt a kereszténységnek.

Említettük fõntebb, hogy Norvégiában Alfdan, a szerencsétlen véget ért Olaf vermlandi királynak a fia, hatalmas királyságot alapított, amely az egész Vestfold tartományra kiterjedt. Utóda, a »széphajú« Harald, tovább fejlesztette uralmát.

Svédországban Olaf király uralkodott Haralddal egyidejûleg. Az ő uralkodása két esemény miatt nevezetes. Ugyanis ő volt Svédországban a hûbériség megalapítója, amennyiben országának egyes, erdõkkel borított részét, nagyjai birtokába bocsátotta, akik kötelesek voltak a kapott birtokrészt művelhetõvé tenni s a haszonélvezet fejében a királynak fegyveres segítségükkel szolgálatára lenni. A másik nevezetes esemény Ansgar szerzetesnek a második térítõ expedíciója volt, amely sikerrel járt annyiban, hogy Olaf áttért a keresztény vallásra. Ez okozta vesztét, mert a nép egy alkalommal, midõn éhség ütött ki, agyonverte, miután azt hitte, hogy Thor isten bocsátotta rája a szerencsétlenséget azért, amiért a király ősei hitétõl elpártolt.

Dániában Gotrik után Emming, majd pedig Sivard uralkodott, aki a Nagy Károly fiaival békét kötött, de azért uralkodása mégis zavaros volt, mert hosszas polgárháború tört ki alatta. Utóda fia, Lodbrok, lett, akinek véres harcot kellett vívnia két trónkövetelõvel, Sivarddal és Ringgel s csakis ezeknek a halála után jutott trónra. Mindjárt uralkodása elején háborúba keveredett Norvégiával, amelynek déli részét Dániához csatolta. Ezután Svédországba ment, ahol az ország rémét, egy óriási medvét, megölt s jutalmúl a Harald király leányát, Thorát, kapta, aki azonban kevéssel az eljegyzése után meghalt. Lodbrok erre bánatában tengerre szállt s bekalandozta Angliát, az Orkney és a Hebrida szigeteket, amelyekre Dánia uralmát kiterjesztette. Norvégia partjai mellett hajózva, egy pásztorleánnyal találkozott, akit feleségül vett. Ezután tovább folytatta útját Francia- és Spanyolország felé, majd Olaszország partjain kötött ki s innen is tovább ment, Görögország felé. Hosszas kalandozás után került

vissza országába, amelynek a trónját fia, Ubbo, bitorolta, aki Esbern góth királylyal szövetségzett uralma fönntartása céljából. Lodbrok azonban elűzte a bitorlót s ismét visszafoglalta trónját. Nemsokára újra háborúba keveredett az oroszokkal, svédekkel és a norvégekkel, akiken fényes győzelmet aratott. Míg azonban távol volt hazájától, Harald, keresztény fejedelmek segítségével — akiknek ő azon ígéretet tette, hogy a dánokat a kereszténységre térítendi — elfoglalta trónját s javában rombolta a bálványokat és a pogány templomokat, midőn Lodbrok visszaérkezett. Hamarosán elűzte Haraldot, visszaszerezte trónját s visszaállította a pogány vallást. Öreg korában, még egyszer háborúba keveredett Haralddal, Anglia miatt. Ez alkalommal azonban elhagyta szerencséje s ellenfele kezébe került, aki mérges kígyókkal telt árokba dobatta, amelyek halálra marták.

Fia és utóda, Remold, kegyetlen bosszút állott az angolokon, akik Haraldnak a szövetségesei voltak. Midőn később a kereszténységre tért át, népe föllázadt ellene s megölte. Utána Erik nevű rokona lépett a trónra, aki a kereszténység nyomait teljesen kiirtotta s a Thor isten kultuszát ismét visszaállította. Később azonban teljes vallásszabadsággal ajándékozta meg alattvalóit. Utódai, Kanut, VI. Froto és Harald alatt, békességben élt a keresztény egyház, de már az »öreg« Gorm uralkodása alatt heves üldözéseknek volt kitéve. Uralmát kiterjesztette Jütlandra és néhány kisebb szigetre is.

Ugyanezen időben a skandináv félszigeten két hatalmas ország alakult meg: Svédország és Norvégia. Svédországban Erik (»a szerencse kegyeltje«) uralkodott, aki az apró svéd fejedelemségeket koronája alatt egyesítette; ezenkívül meghódította Finnországot, Vermlandot, Kurlandot, Livlandot és Esthlandot is s ekként hatalmas királyságnak a megalapítója lett. Norvégiában I. Harald — az Alfdan fia — alapított egységes királyságot. Erik adalandi király leányát akarta nőül venni, azonban a büszke és harcias leány azt üzenete vissza neki a kérőktől, hogy addig nem megy hozzá nőül, míg egész Norvégiának a királya nem lesz. Ekkor Harald megesküdött, hogy meghódítja az egész Norvégiát s szavát csakhamar be is váltotta s a norvég tartományokat egymásután bekebelezte királyságába. Ezután ismét megkérte az Erik leányát, aki most már hozzá is ment.

Ez időtájban — a IX. század vége felé — sajátos jelenléte látunk Skandináviában. Ugyanis az egységes svéd és norvég királyságok megalapítása folytán detronizált apró fejedelmek vala-

mennyien tengeri rablókká lesznek s mint ilyenek hálnak is meg. E különös dolognak a magyarázatát a skandinávok ősi vallási felfogásában találjuk, amely szerint az ember csak akkor számíthat halála után a Thor isten kegyére, ha a földön hőstetteket vitt véghez. S miután a skandinávok a tengeri rablást — amelynél az ember folyton az életét kockáztatta — hőstettnek tekintették, könnyen érthető, hogy miért adták a fejüket a martalócságra.

Ugyancsak a IX. században kezdenek vándorolni a skandinávok. Három főirányból indulnak ki: kelet, nyugat és dél felől. A keletiek Ostmann, a nyugatiak Westmann, a déliek pedig Normann név alatt szerepelnek a világtörténelemben. Ez utóbbiak Franciaországnak egy részét foglalták el, amely rész Normandia név alatt ismeretes. Vezérük és királyuk Rollon, Rogvald norvég fejedelemnek a fia, volt, aki a Harald udvarából — ahova atyjával, aki a norvég királynak önként meghódolt, került volt — megszökött s tengerre szállt, ahol gazdag zsákmányra tett szert s visszatért Norvégiába, ahol Haraldnak egyik tartományát elfoglalta. Midőn azonban Harald halálra kerestette, Dániába menekült, ahonnan Anglia, majd pedig Franciaország partjai felé vitorlázott s partra szállván, követeket küldött (>együgyű<) Károly királyhoz s felszólította, hogy országának az északi részét, amely a skandináv hagyomány szerint, őt illeti, adja át neki. Minthogy elutasító választ kapott, hadba indult a frankok ellen, akik azonban seregét Chartres mellett szétverték. De Rollon nem csüggedt el. Csakhamar összeszedte seregét s újabb csatára kényszerítette a frankokat, akik ezúttal legyőzettek. Ekkor Károly országnagyjaival tanácsot tartott s elhatározta, hogy békét köt a győztesekkel. A béketárgyalásokat a roueni püspök vezette s az eredmény az lett, hogy a normannok a neustrai hercegséget kapták, amelyet ezúttal Normandiának neveztek; ezenkívül fölvehették a kereszténységet s Rollon a Károly leányát kapta nőül. Azonban az investitúra alkalmával konfliktus tört ki Károly és Rollon között, mivel ez utóbbi sehogy se akarta magát alávetni az investitúra azon ceremóniájának, hogy Károly előtt letérdeljen s hogy a lábait megcsókolja. Hosszas vitatkozás után abban egyeztek meg a hűbérúr és a hűbéres, hogy az említett aktust Rollon helyett egyik udvaronca fogja elvégezni. A beiktatásnál azonban az illető udvaronc dúrva tréfát engedett meg magának, ami ismét majdnem komoly konfliktust idézett elő. Végre mégis megtörtént a beiktatás, amelyet nyomban követett a Rollon megkeresztelése, aki ezután I. Róbert néven, hatalmas dynasziának a megalapítója lett.

Említettük fõntebb, hogy a Harald alattvalóinak nagy része elhagyta hazáját s hogy Normandia lakói ezekbõl kerültek ki. Meg kell még említenünk azt is, hogy a lakosság másik része a tengernek vette útját s a Farõi szigeteken és Izlandon telepedett le, ahol az ott talált õslakókkal összevegyült.

Ezek után térjünk vissza Norvégia történetéhez.

Norvégiában, a népvándorlás idejében, — mint már említettük — Harald király uralkodott, aki élete vége felé teljesen a tobzódásnak adta magát. Számtalan ágyasától húsz gyermeke született s halála előtt egész országát tizennyolc fejedelemségre osztotta s fiainak adományozta, oly módon, hogy az újonnan alapított fejedelemségek a király alá legyenek rendelve. Koronáját elsõszülött fiára, Erikre, hagyta, míg huszadik fiáról, az angol udvarban tartózkodó Akonról, megfélemedkezett. Halála után Erik — nejének a tanácsára — írtó háborút kezdett fivérei ellen, akiket azzal gyanúsított, hogy ellene törnek. Akiket sikerült elfognia, azokat saját kezével ölte meg; egy részük megmenekült s ekkor Erik a családjon állott bosszút.

Eközben történt, hogy Akon Angliából hazaérkezett s látván az ország siralmas állapotát, sereget gyűjtött és Erik ellen indult. A csata jóformán még meg se kezdõdött s már is eldõlt a sorsa, amennyiben Eriktõl katonái elpártoltak, mire õ az Orkney szigetekre menekült, ahol a tengeri rablók közzé állott.

Svédországban — X. század közepén — Erik, upsalai király, uralkodott, akit hasonnevű fia követett a trónon. Ez fölvette a kereszténységet s hittérítõket hitt országába; tüzzel-vassal írtotta a pogány vallást s nem gondolta meg, hogy mily veszedelmes az ilyen erõszakos és hirtelen való térítés. A nép csakhamar föllázadt s Erik életével lakolt reformjáért.

Dániában Harald király okúlt az Erik példáján s fõntartotta az õsi vallást. Azouban uralma mégse volt békés. Ugyanis a fia, Sveno, lázadást keltett ellene, amelyben Harald életét veszté. Utána Sveno jutott a trónra, aki azelõtt keresztény volt, de, mihelyt királylyá lett, azonnal írtó hadjáratot kezdett a kereszténység ellen. Közben háborúba keveredett a vandalokkal s fogásba esett, ahonnan csak évek múlva, súlyos váltságdíj árán szabadult ki s mire hazatért, trónját elfoglalta Erik svéd király. Sveno erre Norvégiába, majd Angliába és Irországba ment segélyért, de mindenünnen elútasították s csak az Erik halála után tért vissza Dániába, amelynek a trónját ismét elfoglalta. Ez idõ-

től kezdve azonban okosabban viselkedett és sem a keresztényeket, sem a pogányokat nem bántotta.

Norvégiában Akon akarta ismételten meggyökereztetni a kereszténységet. A nép nagy része azonban föllázadt s Eriket akarta visszahívni. A tervéről azonban bizonyos Asbjern nevű aggastyán, lebeszélte a népet s viszont a királyt is rávette a Thor kultusz ünnepélyes helyreállítására. Ezalatt azonban Gunild, az Erik neje, értesült a norvég nép detronizálási szándékáról s hajóhadat szervezett, hogy Harald nevű fiának a trónt megszerezze. Azonban, mire a norvég partokhoz ért, a fölkelés elcsendesedett s így nem volt ok a támadásra. Csapatát azonban mégis partra szállította s Akont megtámadta, aki egymagában hősiiesen védekezett a támadók ellen, de végre is életét veszte.

Akon halála után az Erik és a Gunild fia, Harald, lépett a trónra, aki mindjárt uralkodása elején, iszonyú kegyetlenséggel kezdte üldözni az Akon híveit, akik közül azonban néhánynak — így Olafnak, a »széphajú« Harald unokaöccsének is — sikerült megmenekülnie. Ugyancsak a menekültek között volt a hatalmas és gazdag Sigurt család is, amelynek a fejét és több tagját Harald legyilkoltatta. A menekültek egyike, Akon, a dán udvarba ment, ahol a király és a fia között, ügyes intrikával, egyenetlenkedést szított s ekkor rávette a királyt, hogy küldje el a fiát Norvégia meghódítására, miután e cél elérésére a körülmények igen alkalmasak. A királynak megtetszett a terv s fiát — nagyobb sereggel — Norvégiába küldte. Harald a dánok kezébe került, akik azonnal kivégezték; anyja azonban megmenekült. Ekkor Akon, — hogy hazája ne essék a dánok kezébe — megölette a dán herceget.

E hír hallatára — a fia halálának a körülményeiről tévesen értesített dán király — Akont tette Norvégia helytartójává s kijelentette, hogy az országot Dániához csatolja, a »szürke« Harald fejedelem kis tartományának kivételével. Akon azonban vonakodott elismerni a dán főuralmat s önállóságra törekedett. Erre Svenó király háborút kezdett ellene, de kevés híja volt, hogy a maga országát is el nem vesztette, amit annak köszönhetett, hogy hadait sikerült egyesítenie a Sigvald kalózvezér csapataival. A tengeren kifejlődött csata a dánok teljes vereségével végződött.

Ekként tehát az Akon uralma teljesen megszilárdult, amit ő arra használt föl, hogy teljesen önkényes és zsarnoki módon uralkodjék. Ilyen körülmények között történt, hogy Olaf Triggesson, a »széphajú« Harald unokaöccse, — akiről fõntebb említettük, hogy Gunild elõl sikerült elmenekülnie — betört Norvégiába s a

bitorló Akont elfogatta és megölette, ő maga pedig elfoglalta az őt jogosan megillető trónt.

Olaf erős kezével szilárdan összetartotta hatalmassá lett országát. Épen ezen körülmény keltett ígységet és féltékenységet, Olaf svéd királyban, aki szövetséges után nézett, míg Sveno, a dán király, háborút akart indítani Norvégia ellen.

Eközben azonban Sigrid, a svéd király anyósa, azon fáradzott, hogy a svéd és a norvég udvar között szövetséget létesítsen. E célból Olaf norvég király udvarába ment, ahol az óhajtott szövetséget meg is kötötték, sőt az ügyes és nagyravágyó asszony a fiatal Olaffal el is jegyeztette magát. Ezen eljegyzés azonban rövidesen fölbomlott, mert Olaf és Sigrid hevesen összeszólalkoztak amiatt, hogy ez utóbbi — Olaf előtt — aki buzgó keresztény volt — eltagadta pogány mivoltát. S mikor a veszekedés hevében Olaf Sigridet tettelegesen bántalmazta, ez boszút esküdött s eltávozott a norvég udvarból. Egyenesen Sveno dán királyhoz — régebben kikoszorózott kérőjéhez — ment, akinek kezét oly föltétellel ajánlotta föl, hogy előbb háborút indít Norvégia ellen. Sveno, akinek — mint már említettük — különben is szándéka volt hadat indítani Olaf norvég király ellen, elfogadta a Sigrid föltételét s hadait a svéd király seregével egyesítve, Olaf ellen indult. Olaf is hatalmas előkészületeket tett a két király fogadására s hajóit teljesen fölszerelte. Eközben — a Sigrid titkos megbízásából — megjelent nála Sigvald, a tengeri rablók főnöke s följajánlotta segítségét a svédek és a dánok ellen. Olaf — mit sem sejtve — elfogadta a Sigvald ajánlkozását s őt tette meg hajóhadának a vezérévé. Több se kellett Sigvaldnak: az Olaf hajóhadát, a Kategat közelében zátonyra vezette s a dán és svéd flotta könnyű szerrel elpusztította az Olaf hajóit. Olaf — látván hogy a csata sorsa már eldőlt — kétségbeesésében a tengerbe ugrott s odaveszett.

Olaf halála után Norvégia a svéd és a dán király hatalmába került, akik azonban annak csak a déli részét osztották meg egymás között, míg az északi részét, *hüüérbirtokul*, a zsarnok Akon két hátramaradt fiának, Eriknek és Svenonak, adták.

Ez időtől kezdve Norvégia békében élt jó darabig. A két testvér megbecsülte magát s népe meglegedésére uralkodott. Külömben Sveno nem sokat foglalkozhatott országával, miután hosszú ideig Angliában háborúskodott. Svédországban pedig, Erik után Amund uralkodott, aki szintén kivívta népei szeretetét. Amund utódai, Stenkil és Ing, a kereszténység terjesztésén fára-

doztak, de hiába. Utódaik, Alstan és Fülöp, az ősi vallást pártfogolták. Fülöp után fia, II. Ing, következett, aki nemesszívű nejével, Ragnildával, igyekezett terjeszteni a kereszténységet. Térítési módjuk eltért az elődeiktől, mert nem erőszakos, hanem szelíd eszközöket használtak s ezzel népük szeretetét nyerték meg. Haláluk után a keresztények szentekként tisztelték, az ősi hit követői pedig, isteneik közzé sorozták őket. Két leányuk a norvég és a dán királyhoz ment nőül s így a három nemzet között ismét megszilárdult a béke.

Dániában Sveno után — aki Ethelred angol királylyal hosszasán háborúskodott — Nagy Kanut uralkodott, aki atyjának Angliát illető terveit megvalósítani akarván, fölshívította Eriket és Svenot, mint a dán trón hűbéreseit, hogy seregeiket bocsássák rendelkezésére. A két testvér eleget tett a fölhívásnak és seregük, a Kanut vezérlete alatt, elindult Angliába, Edmund király ellen, akinek a hadvezéreit sorra megvesztegette s így sikerült több ízben győzelmet aratnia. Midőn Edmund párbajra hívta ki, Kanut orgyilkosokkal megölette. Hazájába visszatérve, újabb kellemetlenség várta: Olaf Haraldson — az Akon fia — fölhasználva ama kedvező körülményt, hogy Erik, a norvég seregeket Kanuttal Angliába vitte, megjelent a norvégek között s azok őt királyukká választották. Hogy minél jobban biztosítsa trónját, nőül vette Amurd svéd király nővérét, Astridet, akivel együtt buzgó apostola lett a kereszténységnek, de igyekezetét nem valami fényes siker koronázta, mert a norvégek túlnyomó többsége még mindig mereven ragaszkodott a Thor-kultushoz. Ekkor Olaf — meggondolatlanul — hozzáfogott a pogányságnak tüzzel-vassal való kiirtásához, ami népét annyira elkésérítette, hogy az Nagy Kanut dán királyhoz fordult segítségért. Kanut először követeket küldött Olafhoz s tudatta vele, hogy, mint dán király, ismét tulajdonába akarja venni a norvég trónt, amely a Triggeson Olaf halála óta Dániát illeti. Az Olaf tagadó válasza után Kanut háborút indított Olaf ellen, aki sógorával, a svéd királylyal, szövetekezett. Azonban a csata hevében serege elpártolt tőle s kénytelen volt Oroszországba menekülni, ahol segélyt kapván, ismét Norvégiába ment, trónjának a visszafoglalására. Ott azonban már a Kanut természetes fia, Sveno, uralkodott, akit Olaf Drontheimba szorított. De az időközben megérkezett dán seregnek a túlnyomó ereje elől Olaf meghátrált s futás közben a dánok megölték.

Kanut ezután Dániát teljesen kereszténynyé tette s ő maga is Rómába zarándokolt. Élete utolsó éveiben országait két fia

között osztotta fel; Harald kapta Angliát, (Hard) Kanut pedig Dániát. Uralkodásukról keveset tudunk. Annyi bizonyos csak, hogy a Kanut halála után, — aki Haraldot túlélte — a dán uralom megszűnt Angliában.

Norvégiában ezalatt még mindig Sveno uralkodott. Önkénye, zsarnok uralma és kegyetlensége azonban annyira elégtelenné tették népét, hogy az Magnust, szent Olafnak Oroszországban élő fiát, hívta be az országba. Olaf meg is jelent ősei földjén s a norvég nép lelkesülten fogadta. Sveno futásban keresett menedéket s Kanut dán királyhoz fordult, aki hajóhadát rendelkezésére bocsátotta s Sveno annak az élén a norvég partok felé indult. Minthogy azonban időközben Kanut meghalt, Sveno békét kötött Magnusszal. A békeszerződés szerint Harald-Kanut Dániában, Magnus pedig Norvégiában uralkodott; ezenfelül kikötötték még azt is, hogy, ha valamelyikőjük fiutód nélkül hal el, akkor annak a trónját a másik, illetve annak az utódjai foglalják el. Minthogy e szerződés létrejötte után Kanut, fiutódok nélkül, elhunyt: a dán korona Magnusra szállt, aki azt a norvég koronával egyesítette. Magnust azonban elkábította nagy hatalma, amelynek az érzetében zsarnoki módon kezdett bánni népével, amely különösen azt vette rossz néven tőle, hogy kegyetlen üldözést indított azok ellen, akiknek az atyja detronizálásában részük volt. Már-már forradalom előtt állott az ország, midőn Sigvater norvég nemesnek sikerült lelkére beszélni a királynak, aki ez időtől kezdve teljesen megváltozott s igazságosan kormányozta népét. Élete vége felé háborút viselt Odoard angol király és a vandal kalózok ellen, amelyet csakhamar Sveno, dán helytartó, elleni háború követett. Sveno a Nagy Kanut nővérének, Astridnek, a fia s Dánia helytartója volt. A dán koronát akarván megszerezni magának, lázadást szított Magnus ellen, azonban leveretvén, kénytelen volt Finnországba menekülni. Alig csillapodott le a dán lázadás, máris Norvégiában akadt dolga Magnusnak, ahol Harald Sigurtson, a Sigurt fia, a trónt magának követelte. Magnus azonban legyőzte, mire baráti jobbot nyújtott neki Harald. Halála előtt Magnus a norvég koronát Haraldnak, a dán koronát pedig, Svenonak adományozta.

Alig hunyta be a szemeit Magnus, Harald máris háborút indított Sveno ellen, akitől Dániát követelte, azon a címen, hogy az a Magnus életében is Norvégiához tartozott. E miatt hosszas és véres háborút vívtak, amelynek Harald vetett véget, amennyiben Anglia meghódítására indulván, békejobbot nyújtott Svenonak.

Sveno ezután a vandal kalózok ellen fordította teljes erejét s meg is tisztította tőlük a dán partokat. Harald pedig ezalatt Tost, kenti gróffal, szövetkezve, megtámadta Hódító Vilmost. Eleinte szerencsésen is harczolt, de később csatát-csatára vesztett s végül az egyik ütközetben elesett.

Harald halála után, Sveno vetett szemet az angol trónra. Szövetségre szólította föl Olaf norvég királyt, a Harald utódát, aki azonban a nagyon is kétes vállalkozásba nem ment bele, mire Sveno egyedül támadta meg Hódító Vilmost, de kudarcot vallott, sőt a csatában el is esett.

Norvégiában ezalatt Olaf (a békés) uralkodott, akit népének osztatlan szeretete vett körül. Békés uralma alatt *eltörölte a rabszolgaságot*, rendezte a belviszonyokat, virágzó ipart és élénk kereskedelmet teremtett; külföldről számos kézművest telepített le; megerősítette a bergeni kikötőt s számos várost alapított, amelyeknek a lakói iparral és kereskedelemmel foglalkoztak.

Olaf halála után fia, Magnus, lépett a trónra, aki Ing svéd király ellen, hosszas háborút viselt, minden eredmény nélkül. Később elvette a svéd király leányát, Margit hercegnőt s ekként a svéd dynastiával rokonságba jutott. Ettől kezdve Ing békében uralkodott. Halála után a svédek Ragvald főnemest ültették a trónra, akit azonban, erőszakos természete miatt, csakhamar elűztek. Utána — a szintén főnemes — Sverker választották meg, aki eleinte békésen uralkodott, de, akit később — kicsapongó életet folytató fiával együtt — a fölháborodott svédek agyonvertek.

Sverker halála után a svédek két pártra szakadtak. Egyik részük a Sverker fiát, Károlyt, másik részük pedig, Erik főnemest akarta a trónra juttatni. Végre is Erik nyerte el a trónt, de a koronázási diplomában a királyválasztó svédek kikötötték, hogy az ő halála után Károly, vagy annak az utódja fog a trónra jutni s hogy *ezután a két család tagjai felváltva fognak uralkodni*. Ezen szerződés több, mint kétszáz évig, érvényben maradt.

Erik ezután hozzálátott a kereszténység megszilárdításához. Túlbulzgalmában annyira ment, hogy 1154-ben Finnországba vezette csapatait, ahol a pogányságot gyökerestül kiirtotta. Élete utolsó éveiben nagy elkeseredést okozott népe körében azon rendeletével, amelylyel kijelentette, hogy a nem keresztényekre a svéd törvények hatálya nem terjed ki.

b) A kereszténység megszilárdulásának kora.

Többízben említettük már fõntebb, hogy a keresztény vallás csak lassan, nehezen tudott gyökeret verni a skandináv országokban. Ennek az okát részint ama körülményben kell keresnünk, hogy a skandinávok valóságos görcsös merevséggel ragaszkodtak őszi hitükhöz, részint pedig a térítõ királyoknak a türelmetlenségében és meggondolatlanságában, amely erõszakos cselekedetekre készítette õket.

A XII. század elején — mindazonáltal — már teljesen keresztényekké lettek a skandinávok. Sõt belsõleg is érzett vallásosságuknak külsõleg is kifejezést adtak azzal, hogy a *keresztes hadjáratokban derekasan résztvettek*.

Így, Sveno dán hercegrõl olvassuk ¹⁾, hogy 1500 harcossal csatlakozott Gotfred herceghez. Magnus norvég király fia, Sigurt, szintén útrakelt a Szentföldre, tizezer fegyveressel. Noha seregét útközben alaposan megtizedelték a szaracének, mégis szerencsésen eljutott a Szentföldre (1100-ben), ahol a Balduin herceg seregeihez csatlakozva, résztvett Sidon ostromában. Majd innen Konstantinápolyba ment, ahol Komnenos Elek görög császár tárt karokkal fogadta. Rövid õtt tartózkodása után Sigurd visszatért hazájába, ahol nemzeti hõsként ünnepelték.

A kereszténység megszilárdulását követõ idõkben Dániában ismét homály fõdi néhány király uralkodásának a történetét. A hagyomány csupán nevekrõl emlékezik meg. Így, tudjuk, hogy a Szent Kanut utódai: Miklós, Erik és Sveno voltak; az is bizo-

¹⁾ Rekkehaardt Krónikája.

nyos, hogy Eskil, roeskildi püspök letaszította a trónról Svenót, akinek az utódját, Kanutot, csakhamar elűzték s helyette I. Valdemárt választották meg, aki mindenben az Absolon roeskildi püspök bölcs tanácsait követte. Szerencsésen leverte az Erik és a Sveno által szított felkelést s trónját megszilárdítva, békésen uralkodott élete végéig.

Norvégiában Sigurt uralkodása rendkívül mozgalmas volt. Bizonyos Harald nevű ír ember — aki Magnus király természetes fiának vallotta magát — trónkövetelőként lépett föl, azon ürügy alatt, hogy a természetes gyermekek nincsenek kizárva a trónöröklésből. Minthogy a Harald származása bebizonyosodott, Sigurt maga mellé vette, uralkodó-társnak. Néhány évi együttes uralkodás után, Sigurt meghalt. Ekkor Harald egyedül akart a trónon maradni s e miatt hosszas és véres harcokat vívott Magnusszal, a Sigurt fiával, akit végre is legyőzött s megvakíttatva, kolostorba száműzött.

Azonban nem sokáig uralkodott békében Harald, mivel csakhamar föllépett ellene bizonyos Sigurt nevű egyén, aki azt állította magáról, hogy szintén a Magnus természetes fia s aki a skandinávoknál az ily állítások igazolására szokásos tűzpróba sikeres kiállásával szavainak az igazságát be is bizonyította: Harald kénytelen volt elfogadni uralkodó-társnak. Azonban lelkében bosszút forralt társa ellen s egy alkalommal meg akarta mérgezni, ami azonban nem sikerült s erre Sigurt orgyíkosokkal ölette meg támadóját.

A skandináv történetírók különféle képen adják elő a Harald esetét. Így: *Munch*¹⁾ szerint, Harald nem méreggel, hanem orgyíkosok által akarta elpusztítani Sigurt-ot; míg *Sars*²⁾ azt állítja, hogy Harald egy vadászat alkalmával akarta lenyíltatni uralkodó-társát.

Részünkről egyik véleményhez sem csatlakozunk, mert sem Munch, sem Sars nem tudja kellően igazolni állításait. E helyett Scattleriusnak a krisztániái királyi könyvtárban őrzött krónikájára hivatkozunk, amelyben a szerző (58. l.) azt mondja, hogy »Harald király . . . egy alkalommal lakomát adva, mérges port hintetett udvari grófjával a Sigurt poharába; Sigurt azonban, megízlelve a hort, azt sajátságos ízűnek találta s nem ivott belőle többet és ekként megmenekült a gyászos haláltól«.

¹⁾ L. m. 89. l.

²⁾ L. m. 73. l.

De hivatkozunk még másra is. A »Collectio Scaldorum antiquorum« kézíratra, amelyben (a 379. oldalon) Aconiusnak van egy kis éneke, amely Sigurt-ot dicsőíti s többek között ezeket mondja: »... ki megmenekültél társad poharától«. Szerintünk a »társad« szó alatt, a Sigurt uralkodó-társát, Haraldot, a »poharától« szó alatt pedig, a méregpoharat kell értenünk s így az egész kifejezés nem egyéb, mint világos célzás arra, hogy *Harald Sigurtot megakart mérgezni, de a gazság nem sikerült.*

De térjünk vissza a Sigurt uralkodásához. A krónikások és történetírók egyhangú véleménye szerint,¹⁾ Sigurt csak nagyon rövid ideig élvezhette az egyedül uralkodás gyönyöreit. Ugyanis az uralkodásával elégedetlenkedő norvég főnemesek, Haraldnak két fiát, Inget és Sigurt-ot, választották királylyá s a koronás királynak, Sigurnak, futnia kellett.

Azonban a két testvér uralma sem volt békés, illetve szerencsés, mert a főnemesség egy része Haraldnak másik két fiát, Eistent és Magnust, akarta a trónra ültetni. E miatt hosszas és véres küzdelem fejlődött ki a testvérek között, amelyből végre is Ing került ki győztesen. De ő se sokáig uralkodott, mert az elégedetlen főnemesek lázadást szítottak ellene s Akon főnemest ültették a trónra.

E pontban a skandináv történetírók túlnyomó többsége — jelesül: Sturleson, Messenius, Snorrus, Torffeus, Kayser, Munch, Faye és Sars — azt állítják, hogy Ing — látván népének az uralkodásával való elégedetlenségét — önként lemondott a trónról.

Ezen állítással szemben, hivatkozunk Birgeriusnak a krisztianiai udvari könyvtárban őrzött s eddigelé meglehetősen figyelmen kívül hagyott »Leges Provinciales Norvegiae« c. kéziratára, amelyben — a lázadás büntetéről szólva — többek között azt mondja, hogy »nemzetünk történelmében több példát találunk arra, miszerint a lázadás büntette de facto nem büntettetett akkor, midőn az sikerült, aminek az oka abban rejlik, hogy, ha a lázadás sikerült és ennek folytán más uralkodó jutott a trónra, ez utóbbi mindig megbocsátott a lázadóknak. Így: ... Akon is büntetlenül hagyta azon főnemeseket, akik elődje (t. i. Ing) ellen lázadást

¹⁾ Kayser: i. m. 92. — Munch: i. m. 89. — Faye: i. m. 64. — Sars: i. m. 49. — Brandt: i. m. 38. l. — Ezenkívül: Sturleson: i. m. 106. — Messenius: i. m. 82. — Torffeus: i. m. 37. — Snorrus: i. m. 59.

szítottak⁴. Birgeriusnak ezen sorai, amelyek kétségtelenné teszik, hogy Ing lázadásnak esett áldozatul: készítenek bennünket arra, hogy a skandináv történetírók nagy többségével szemben, ellentétes álláspontot foglaljunk el.

Hozzánk némileg hasonló álláspontot foglal el Messenius is, aki krónikájában szintén úgy adja ugyan elő a dolgot, mint a fontosabb idézett, későbbi történetírók, de óvatosságból mégis megjegyzi, hogy »nem hihető ugyan, hogy Ing, aki saját testvéreivel harcot küzdött, a trónt így könnyen elhagyta volna«.

E megjegyzés is véleményünk helyessége mellett szól, mert valóban, alig hihető, hogy az, aki a testvérharcban a saját véreit megöli, idegenek által szított lázadás elől, egyszerűen kitérjen.

Ing halála után — mint már említettük — Akon foglalta el a trónt, aki csakhamar hálátlanságot tanúsított hívei és társai, a főnemesek, iránt, akiknek a rovására, teljesen a népnek a pártjára szegődött s többrendbeli kedvezményt adott a nemzete elnyomott többségének.

E miatt a főnemesség Sigurt egyik unokaöccsének, Magnusnak, a pártjára állott, aki I. Valdemár dán királylyal szövetségbe, Akont megtámadta s miután az az ütközetben elesett, a trónt elfoglalta, illetve — ideiglenesen — atyjának, Erlingnek, átadta.

Az átadás okát különféleképen kommentálják a skandináv történetírók. Így, Sturleson szerint, Magnus még igen fiatal volt, midőn a trónra lépett s ez okból *átadta* a trónt atyjának. Olafus szerint — ugyanezen ok miatt — Erling *elvette* fiától a trónt. Viszont Torffeus azt állítja, hogy Magnus »gyenge és beteges ember lévén, helyette apja vette át az uralmat«. Végül Messenius krónikájában azt mondja, hogy »Akon elűzetése után . . . a Sigurt sógora, Erling, foglalta el a trónt«.

Részünkről a Magnus és a Sturleson azon véleményét fogadjuk el, amely szerint Magnus a trónt tényleg átadta atyjának. Ezen állításunk a következőkön alapszik: Annyi bizonyos, hogy I. Valdemár dán király nem Erlinggel, hanem Magnusszal szövetségbe, amint az az »Acta rerum gestarum Scandinaviae« vonatkozó részéből kitűnik. E rész (II. kötet, 306. l.) ugyanis a dán nemzetnek a svéd és norvég trón betöltésére vonatkozó középkori praxisát tárgyalja s többek között megemlíti azt is, miszerint . . . »I. Valdemár is szövetségbe Sigurt norvég királynak egyik rokonával, Magnusszal, aki a norvég trónt el is nyerte«. De van egy más, idevágó adatunk is. Ugyanis Hinkmar püspök »Res Danicae« c. s a kopenhágai nemzeti Múzeumban őrzött

kéziratában (180. l.) azt mondja, hogy »Erling norvég nemes segítséget kért I. Valdemár királyunktól, Akon norvég király ellen«. E kijelentésből világos, hogy a *Magnusnak nyújtott segítség az Erling kérelmére történt.*

Minthogy ezekből világosan konstatálható, miszerint Erling a fia nevében és javára kérte a segítséget, világos, hogy már akkor az volt a szándéka, miszerint a *trónt a fia javára szerzi meg.* Ez alapon tehát el kell fogadnunk a történetírók azon állítását, hogy az Akon eleste után, Magnus foglalta el a trónt.

De mivel magyarázhatjuk meg a trón átadását?

A Sturleson és az Olafus állítása nem állja ki a kritika tűzpróbáját, mert az bizonyos, hogy Erling, az apa, a Valdemárhoz való fordulása idején is, jól tudta, hogy fia »igen fiatal« és így érthetetlen volna, hogy miért ültette akkor a trónra?

Ezzel szemben igazat kell adnunk Torffseus azon állításának, miszerint Magnus betegeskedése miatt adta át a trónt atyjának.

Erlingnek az uralkodása főleg alkotmányjogi szempontból fontos. Ő ugyanis az 1174-ik évben törvényt hozott, amely kimondotta, hogy a »*norvég korona Isten kegyelméből szállott szent Olafra s ezután az ő sírján őrizendő s ő fogja ezután választani a norvég királyokat, oly módon, hogy akarát a nemzetnek mindenkor a drontheimi érsek fogja tolmácsolni, aki egyszersmind a királyt meg is koronázza.*

E törvény új elveket statuált a norvég alkotmányjogban, amelynek egyik alaptörvényévé vált. Első sorban is kimondja az »*Isten kegyelméből való királyság*« elvét s ezzel a *közhatalmat nyilván vallásos alapra fekteti*, amit még inkább proklamál azzal, hogy a királyválasztási jogot szent Olafra ruházza s a *szent akaratának a tolmácsolójaként, a drontheimi érseket nevezi meg* s így — másodsorban — a királyság világias jellegébe, *egyházias elemet olvaszt.* Végül — ami a legfontosabb — *a nemzettől elveszi a szabad királyválasztás jogát.*

Ezen radikális alkotmány reformnak előre nem látott következményei lettek: a nép — a nemzet többsége — s a főnemesség egy része, sehogy se tudott belenyugodni királyválasztási jogának elvesztésébe. Az emiatt keletkezett mozgalom csakhamar hatalmas mérveket öltött: az egész ország föllázadt s minden vidéken fölbukkant egy-egy trónkövetelő, ami csak még jobban növelte a zavart. Ez anarchia azonban csakhamar a saját véreben fűlledt meg. Csupán a vad hegyi-lakók, a *birkbenjánok*, mozgalma öltött mind veszedelmesebb mérveket: Sverrer nevű társukat királylyá

választották s az ő vezérlete alatt Drontheimba törtek be, ahol a szent Olaf zászlóját magukhoz ragadták s Magnust és Erlinget megölték. A meglepett drontheimiak erre elismerték királyuknak Sverrert.

Sverrer uralkodását magasztalva emlegetik a skandináv történetírók. Huszonhárom évi uralkodása alatt a legteljesebb mérvben kiérdemelte népe szeretetét s ennek köszönhetette, hogy a papságnak és a főnemességnek néhányszor ellene támasztott fölkeléseit szerencsésen leverte.

Sverrer után fia, Akon, lépett a trónra, aki azonban rövid ideig uralkodott. Halálát — egyesek szerint — keresztanyja, Margit, okozta, aki megmérgeztette. Ezen állítást semmi pozitívummal sem lehet igazolni, annál is inkább, mivel a legrégebb krónikások épen semmit se szólnak az állítólagos mérgezésről, amely inkább csak a későbbi írók ta'álmánya. Így, Pontanus, azon kor írója, »Krónikájában« csupán annyit említ, hogy: »... a nagy király (t. i. Sverrer) hosszú uralkodását fiának, Akonnak, ép oly rövid, pár hónapi uralkodása követte«. Lehetetlennek tartjuk, hogy Pontanus, akinek ez események a szemei előtt folytak le, említés nélkül hagyna oly fontos eseményt, mint amilyen az uralkodónak a megmérgezése.

Az első, aki azt állítja, hogy Akon mérgezés áldozata lett, Olafsohn volt, aki »Historia Norvegiae« (»Norges Historia«) c. 1432-ben — tehát az esemény állítólagos megtörténte után több, mint kétszáz évvel később — kiadott munkájában többek között azt állítja, hogy »Akont keresztanyja, Margit, megmérgezte«. Hogy honnan vette Olafsohn ezen állítását, valóban rejtély marad előttünk, annyival is inkább, mivel ő Petrus Drontheimusnak a krisztianiai levéltárban található s »Historia Norvegiae« c. kiadatlan művéből merítette volna adatait, amint ezt a »Prologus«-ban kifejezetten el is ismeri. A Petrus Drontheimus munkája 1320-ban készült el s így épen száz évvel előzte meg az Olafsohn művét. Azonban Petrus Drontheimus épen nem szól arról, hogy Akon mérgezés folytán halt volna meg.

De azért mégis találunk egy rövidke mondatot a Petrus Drontheimus krónikájában, ami némi támpontot nyújt nekünk azon kérdés valószínű megfajtéséhez, hogy honnan vette idézett állítását Olafsohn? Ugyanis Petrus Drontheimus egy helyen (254. l.) azt mondja, hogy: »... Akon rossz viszonyban volt a keresztanyjával, Margit hercegnővel, aki szerfölött örvendezett a király halálának, bár azt (t. i. örömét) titkolni igyekezett«. Valószínű, hogy Olafsohn

Petrus Drontheimusnak ezen állítására alapítja a mérgezés vádját. Az idézett sorok azonban ezt épen nem bizonyítják, hanem azoknak az elmagyarázása csupán arra vall, hogy Olafsohn nem valami nagy lelkiismerettel írta meg egyébként jeles munkáját.

Akon halála után véres zavargások színhelye lett az ország. Hasonnevű s természetes fia, Akon és a drontheimi érsek kegyence, bizonyos Gutthorm. küzdöttek a koronáért. A győztes Gutthorm lett, akit a drontheimi érsek meg is koronázott. Azonban ő se sokáig élvezhette az uralkodás gyönyöreit, mert a nép csakhamar föllázadt ellene s elűzte. Helyébe a nemzet többsége Ing főnemest ültette, aki csupán két évig uralkodott s ez idő alatt is véres harcokat vívott Akonnal, Fülöppel, Erlinggel és Gallinnal, akik valamennyien a norvég trónt akarták elnyerni.

Svédországban Szent Erik halála után, az ő koronázási diplomája értelmében, egyik rokona, Sverchersohn Károly, nyerte el a trónt, aki azonban nem sokáig uralkodott, mert a másik trón-aspiráns, Kanut, csakhamar meggyilkoltatta; viszont őt is nemsokára letaszította a trónról III. Sverker, aki Kanutnak az egész családját kiirtotta, Erik herceg kivételével, akinek sikerült megmenekülnie.

E borzalmas vérengzésnek a szülő oka szent Eriknek már ismertetett diplomája volt, amely szerint a trónöröklésnek az ő és a Károly családjából, főlváltva kellett történnie. Természetes volt, hogy az uralomvágy folyton gyötörte a másik családnak azon tagját, akinek az épen uralkodó király halála után, a trónhoz joga nyílt volna. Ezzel magyarázhatjuk meg magunknak azt a borzasztó vérontást, amit a két család tagjai egymás közt véghez vittek.

Ezen zavarok közepette, egy főrangú svéd család, a Folkunger család, ragadta magához az uralmat. E család távolról rokona volt az előzőtt Eriknek s ezen a réven oly nagy hatalomra és tekintélyre tett szert, hogy egyik tagját, Valdemárt, a nemzet királylyá választotta, oly föltétellel azonban, hogy nagykorúságáig atyja, Birger, kormányozzon. Birger eleinte arra törekedett, hogy a trónt is megszerezze magának, de később letett ezen tervéről s minden igyekezetét arra fordította, hogy fiának zavartalan uralmat biztosítson. Ebbeli törekvése véres tett elkövetésére csábította. Ugyanis összes rokonait — azon ürügy alatt, hogy kitüntetések és kiváltságokat ad nekik — udvarába hívatta s valamennyit leölette.

Nemsokára ezután Valdemar vette a kezébe az uralkodói pálcát. Azonban csakhamar sajnosan kellett tapasztalnia, hogy népe

szeretete nagyon messze áll tőle. Hogy tehát a vallásos svéd népet megengesztelje, Rómába zarándokolt s távolléte idejére fivérét, Magnust, bízta meg a kormányzás teendőivel. Midőn zarándokútjából visszaérkezett, Magnus vonakodott átadni neki a trónt. E miatt harcra került a dolog a két testvér között s végre is Valdemár, — belátva a küzdelem medő voltát — önként lemondott a trónról, mire a lelkesült nemzet királylyá koronázta Magnust.

Magnus (»Ladulas«) uralkodása békésen telt el. Minden gondját népe javára fordította s e célból üdvös törvényeket hozott, amelyekkel főleg a közbiztonságot igyekezett megvédelmezni.

Magnus Ladulas halála után a korona legidősebb fiára, Birgerre, szállott, míg a másik két fiú, Erik és Valdemár, hercegi címet kapott. Minthogy azonban Birger is kiskorú volt, helyette a királyi főudvarmester, Torkel Knutson, vitte a kormányt; Birger pár év múlva átvette az uralkodást. Azonban mindjárt uralkodása kezdetén, magára vonta népe neheztelését az aránytalanul súlyos adókövetésekkel. Nemsokára két fivérével is összezördült, mert féltékenykedett rájuk amiatt, hogy egyikőjük, Erik, a norvég király leányát, másikuk pedig a Torkel leányát jegyezte el. Csakhamar harcra került közöttük a dolog, amelynek azonban szerencsés kimenetele lett, amennyiben a testvérek hamarosan kibékültek, sőt — hogy a kibékülés minél teljesebb legyen — bűnbakot is kerestek maguknak a Torkel személyében, akit azzal vádoltak, hogy ő szította az egyenetlenkedést a testvérek között. Egy, a Birger által önkényűleg összeállított bíróság, halálra ítélte a szerencsétlen udvarmestert, akit még az ítélet kihirdetése napján vérpadra hűrcoltak.

Ez azonban korántsem hozta meg a nemzet által óhajtott békét a három testvér közt. Birger ugyanis ismételten féltékenykedni kezdett rájuk, mivel udvarukban királyi pompát fejtettek ki s előjogokkal éltek. E miatt megtámadta őket, de ismét kibékültek. Rövid idő múlva lakomára hívta meg a király a két herceget Ninköpingbe s a lakoma végeztével mindkettőt elfogatta, láncra verette s egy toronyba záratta, ahol éhhalállal veszték el.

E véres tett lázadásra készítette a svédeket. Vezérük, Kekel-mundsohn, ostrom alá vette a királyi palotát, amelyből Birger csak nagynehezen tudott elmenekülni. Egyenesen ipához, a dán királyhoz, futott, aki azonban megtagadta tőle a kért segítséget, mire Birger bánatában elemésztette magát.

Dániában is szomorú viszonyok uralkodtak a X—XII. században. I. Valdemárt — akiről már megemlékeztünk — II. Kanut követte a trónon, akinek az uralkodása — általában — békésen folyt le. Utána II. Valdemár lépett a trónra, aki nagy bölcsességgel uralkodott népén. Az ő uralmát előbb az Erik, majd pedig az Abel uralma követte. Ez utóbbit azonban a dánok — kegyetlen szigorúsága miatt — pár hónapi uralkodása után, megölték. Helyette Kristófot választották, aki szelídségével és igazságosságával megnyerte népe szeretetét. Mindemellet uralma korántsem volt békés, mert egyrésről az Egyházzal, másrésről pedig a norvégekkel gyűlt meg a baja. Az elégedetlenkedő egyháziak élén Erland érsek állott, akinek a panaszárz a pápa egyházi átok alá vetette Kristófot.

Némely történetírók azt állítják, hogy az egész ország egyházi átok alá került. Ez azonban téves állítás s ezzel szemben utalunk Erland érseknek a kopenhágai udvari levéltárban őrzött s a drontheimi érsekhez intézett levelére, amelyben tudatja, hogy »a Szent-Atya . . . panaszunkra Kristóf királyt egyházi átok alá vette«. Világos tehát, hogy nem a dán *népet*, hanem csak a dán *királyt* érte az Egyház átka.

Mindemellet a nemzet nem hagyta cserbe a királyát. Más, egykorú európai államban, a nép nem tűrte volna meg az Egyházból kitaszított királyt. A dán nép azonban egykedvűen vette az excommunicációt s épen nem volt rá semmi különös hatással az egyház haragja.

A norvégek még a Kristóf elődjének, Abelnek, az uralkodása alatt kezdtek háborút a dánokkal. E háborút Kristóf — békét kötven az ellenséggel — csakhamar befejezte. Nemsokára ezután meghalt, állítólag mérgezés következtében.

Kristóf halála után kiskorú fia, Erik, helyett, anyja, Margit, gyakorolta az uralmat. A gyöngé nőnek két trónpretendens ellen is kellett védenie a fia trónját. A folyton elégedetlenkedő klérus mindúntalan nehézségeket gördített az anyakirálynő régenssége ellen. Előbb az Abel fiát, Eriket, majd pedig Rugen herceget léptette föl trónkövetelőül, véres polgárháborúnak az üszkét dobva el ezáltal. De a nemzet többsége rendíthetetlenül kitartott kedves emlékü királyának a fia mellett s megsemmisítette a papság cselszövényeit.

A skandináv — jelesül a dán — történetírók egyáltalában nem adják magyarázatát annak, hogy mi volt az oka a klérus ellenséges magatartásának? s hogy mi készítette a papságot arra, hogy a kiskorú Erik ellen törjön?

E kérdés megfejtése — első pillanatra — nehéznek látszik, mert sem az egykorú írók, sem korunk történetírói, nem adnak fölvilágosítást erre nézve. Részünkről csupán Ansgarus szerzetesnek a kopenhágai könyvtárban őrzött egyik¹⁾ levelére utalunk, amelyből kitűnik, hogy a klérus haragja voltaképen az anyakirálynő ellen irányult, amiért az a pápától nem kérte halott férjének az excommunicatio alól való föloldoztatását s amiért nem temettette el férjét — az excommunicatio föloldozásának az engedélye után — egyházi díszszel.

Hogy mégis miért éreztette a klérus haragját a kiskorú királylál: arra is megfelel az idézett levél. Egyik sorában ugyanis azt mondja Ansgarus, hogy »félő, miszerint Erik atyjának (t. i. Kristófnak) a természetét örökölte«. Ez teljesen világossá teszi előttünk a dolgot: a klérus attól félt, hogy Erik az atya nyomdokaiba lép s hogy így a papság befolyása ismét csökkenni fog.

Az anyakirályné uralma tehát meglehetősen mozgalmas volt Dániában. A sok izgalom, a polgárháború borzalmi megtörték gyenge fizikumát s csakhamar a sírba is vitték. Ekkor Erik lépett a trónra. A nemzet keservesen csalódott benne, mert teljesen ellentéte lett atyjának: erőszakos, kegyetlen és igazságtalan uralma felháborította a dánokat s egy lázadás alkalmával halálát lelte. Utána fia, »kegyes« (Menved) Erik lépett a trónra, aki boszút állott atya gyilkosain. Minthogy ezeknek egy része Norvégiába menekült: hosszas, huszonkét éveig tartó, véres háború tört ki a két nemzet között, amely V. Akon norvég király trónraléptével szűnt meg.

Térjünk vissza most már Norvégia történetéhez, minthogy a dán történelem — a huszonkét éves háború folytán — meglehetősen összefügg a norvég eseményekkel.

IV. Akon halála után fia, VI. Magnus, (»Lagabeter«, »törvényhozó«) lépett a trónra, aki békeszerető ember lévén, országa belügyeinek a rendezésére fordította figyelmét. Uralma különösen alkotmányjogi szempontból nevezetes. Ugyanis okúlva a dánok és a svédek szomorú példáján, akiknél minden trónváltozáskor véres küzdelmek fejlődtek ki s belátva az 1174. évi, Erling-féle törvénynek a káros voltát: összehívta az ország nagyjait s törvényt hozott velük, amely kimondotta, hogy a *norvég korona az ő családjában atyáról—fiúra szálljon*.

Magnusz ezen törvénye új alapra fektette a norvég trónörökösödést. Először is kimondotta, hogy a trón betöltése örökös-

¹⁾ VII. számú.

dés, nem pedig — mint azt Erling törvénye megállapította — *választás* (t. i. a szent Olaf, illetve a drontheimi érsek választása) alapján történik.

A másik fontos elv — amelyet az új törvény proklamált — az volt, hogy a trónöröklés a Magnus családjában történhetik s így — magvaszakadás esetét kivéve — idegen családok ki voltak zárva a trónöröklésből s ekként a főnemesség elől is elzáratott az út attól, hogy — mint azelőtt számtalanszor megtörtént — tagjai sorából válaszszon királyt.

De nemcsak a főnemesség, hanem a klérus — jelesül a drontheimi érsek — jogkörét is hatalmasan megcsorbította az új törvény. Az 1174. évi törvény ugyanis — mint már említettük — a királyválasztás jogát — valósággal — a drontheimi érsekre ruházta át. Az új törvény pedig, ezen jogot illuzóriussá tette. Minthogy pedig Magnus tapasztalta, hogy Dániában mily elkéseredett küzdelmeket okozott a Kristóf és a Margit uralma, illetve kormányzása alatt a klérus haragja: nehogy Norvégiában is hasonló szenvedélyes harcokat provokáljon az új törvénnel, a drontheimi érseket megfelelő kárpótlásban részesítette, amennyiben törvényileg ama kiváltsággal ruháztatta föl, hogy száz főnyi testőrséget tarthat és érseksége területén ezüst pénzt verethet. Hogy pedig a klérus többi tagjainak a jóindulatát is biztosítsa, kimondotta azt is, hogy a bányák jövedelmének a fele a papságot illeti s ezenkívül megadatta nekik a szabadkereskedés jogát is s végezetül a tizedet is egészen az ő javukra utaltatta.

Magnus alkotmány-törvényhozói működését »Hirdskraa« c. törvényével fejezte be. E gyűjteményben megállapította, hogy miként viselkedjék a király s az uralkodó-ház és általában mindenki, aki a királyi ház valamely tagjával érintkezni akar. Szóval: valóságos *házi törvényeket* alkotott.

Magnus halála után — az új trónörökösödési törvény értelmében — fia, V. Akon, lépett a trónra, akivel — mint már említettük — kegyes Erik dán király háborúba keveredett amiatt, hogy Akon menedéket adott az Erik gyilkosainak. Több, mint két évtizeden át, folyt a háború, míg végre békét kötöttek a felek. A béke oly megegyezéssel jött létre, hogy az összeesküvés főcinkosai jószágvesztéssel és száműzetéssel lakolnak, míg a többiek — akiknek jelentéktelen szerepük volt az összeesküvésben — kegyelmet kapnak.

Egy igen érdekes okmány maradt fenn az Akon idejéből, a kristiániai udvari levéltárban. Nem egyéb ez, mint Akonnak

egy, az ország nagyjaihoz intézett, rendelete, amelyben meghagyja a főúrnak és a főtisztviselőknek, hogy kötelességeiket pontosan teljesítsék s hogy a törvényeket tartsák meg, mert ellenkező esetben hivatalukat, címüket és rangjukat veszítik.

Élete vége felé nagy szomorúság szállta meg a királyt. Keserűséggel kellett látnia, hogy atyjának az új trónörökösödési törvénye hatályát veszti: mert nem volt fiutód. Ezért — a nemzet beleegyezésével — leányának Erik svéd hercegtől született fiát, Magnus svéd királyt, nevezte meg trónörökösnek. Halála 1310-ben következett be. Vele kihalt a széphajú Harald családja, amely ötszáz éven keresztül uralkodott Norvégiában.

c) Az alkotmány fejlődésének kora.

A XIV. század elején is ép oly mozgalmas a skandináv történelem, mint az előző századokban. Küzdelmet, pártoskodást, bel- és külháborút látunk a skandináv országokban s eme zűr-zavarban csak itt-ott láthatjuk tisztábban az eseményeket és a szereplő személyeket.

Dániában „jó” Erik halála után fivére, Kristóf, tette fejére a koronát. A papságnak és a főnemességnek engedett számos kiváltságai, különösen pedig ama tette, amelylyel a föld népére ú. n. aratási adót (plogpenning) vetett ki, nagy elkeseredést okoztak, amely csakhamar nyílt lázadásban tört ki s amelynek a vége az lett, hogy a nép Kristóft trónvesztettnek nyilvánította s helyette fiverét, Eriket, kiáltotta ki királynak. Hallván ezt Kristóf, hamarosan összeszedte a kincstárban levő pénzt és drágaságokat s gyorsan német földre szökött. Csekély számú hivei — a főpapok és a főurak — azonban szembe szállottak Erikkal, aki az első ütközetben elesett. A nemzet többsége erre Valdemár schleswigi herceget választotta királylyá s aki helyett azonban — kiskorúsága tartamára — nagybátyja, Gerard gróf, vette át az uralkodást.

Meg kell itt említenünk, miszerint egyik-másik, újkori skandináv történetíró, a föntiektől eltérő módon adja elő a történeteket. Nevezetesen azt mondják, hogy, midőn Kristóf a maga detronizálásából s fivérének, Eriknek, utódjává való megválasztatásáról értesült, Eriket serege élére állította s a lázadók ellen küldte, ő maga pedig, a kincstárral német földre szökött.

Részünkről egyáltalában semmiféle támpontot se találunk, ami alkalmas volna arra, hogy a föntiek igazságát megállapítsa.

Így, érthetetlennek tartjuk, hogy egy király a versenytársát küldi a saját maga seregei élén, a versenytárs pártja ellen! Ez, amily naív, ép oly megfoghatatlan s ezért csatlakozunk a Kayser, Munch, Faye és a Sars előadásához, amely az általunk főntebb mondotakkal teljesen megegyezik.

Gerald — aki a kiskorú Valdemár helyett kormányzott — kegyetlen szigorúságával csakhamar annyira maga és a kiskorú király ellen izgatta a dánokat, hogy azok Kristófnak a visszahívásáról tanakodtak s minthogy Kristóf ígéretet is tett arra nézve, hogy igazságosan és emberségesen fog uralkodni, a nemzet vissza is ültette trónjára. De ígéretét nem sokáig tartotta meg, mert csakhamar újra elkezdett kegyetlenkedni s hogy a nemzet ismét föl nem kelt ellene, annak tulajdonítható, hogy Kristóf időközben meghalt.

Kristóf halála után az időközben nagykorúvá lett Valdemár foglalta el a trónt. Uralkodásának legkiemelkedőbb mozzanata a Magnus svéd királylyal kötött szövetekezése volt, amelynek értelmében a svéd királynak, a svéd lázadók ellen, sereget adott s ennek fejében visszakapta Magnustól Scaniát.

Valdemár igen szomorú állapotban vette át az uralmat. Gerard — és méginkább a Valdemár atyja, Kristóf király — az ország legtöbb tartományát elidegenítette, vagy elzalogosította. A népet igen súlyos adók terhelték; a földbirtok — úgyszólván — semmi jövedelmet sem hajtott s a nyomor általánossá vált az egész országban, amelynek a szerencsétlen népét ezenkívül még az éhség és a dögvész pusztította.

Valdemár mindenekelőtt is e bajoknak az orvoslásához fogott. Az elidegenített tartományok nagyrészét visszaszerezte; a népnek az adóterhét könnyítette; a földművelést és az ipart újból föllendítette.

Nemsokára elzarándokolt a Szentföldre, ami azonban épen nem tetszett a dánoknak. Alig tért onnét vissza, Avignonba ment, VI. Ince pápa meglátogatására.

Kalandos vállalatokba is bocsátkozott. Így, háborút viselt a Poroszország egyik zugában meghúzódott bálványimádók ellen. Támogatta Magnus Erikson svéd királyt a fia és nemzete elleni harcban. Végül levette a brandenbúrgi herceget is, aki a dán trónra igényt támasztott.

~~Svédország és Norvégia~~ — Akon végrendelkezése alapján — a Magnus Erikson svéd király uralma alatt állott, a XIV.

század elején. Magnus kiskorúsága alatt, Kekkelmundson gróf kormányozott, aki minden erejét Svédország javának szentelte. Hogy hazája jóllétét és biztonságát minél inkább növelje, várakat építtetett, az utakat jókarba helyezte, a forgalmat, a kereskedést és az iparüzést elősegítette s a tudományok és a művészetek fejlesztését is nagyban előmozdította.

Magnus Eriksonban nagyot csalódtak úgy a svédek, mint a norvégek. Igazságtalan, kegyetlen uralma, tobzódása, főként pedig egy kalandornővel, Namuri Blankával, kötött házassága, rossz vért szült a svéd nemzetben. Ehhez járult még az oroszok ellen viselt s csúfos kudarccal végződött háborúja s a Dánia meghódítására irányult sikertelen kísérlete is. Oroszország ellen minden ok nélkül háborút indított s a hadi költségeket akként fedezte, hogy a Péterfilléreket egész országában beszedette s hadi felszerelésekre fordította. Emiatt a pápa egyházi átok alá vetette. Dániát pedig XIII. Benedek pápától azon a címen kérte magának ítéltetni, hogy az ország, hűbéri jogon, a svéd koronát illeti. A pápa azonban kijelentette, hogy Dánia a szentszék hűbér-országa s így ahhoz a svéd király jogot nem formálhat. Mindezt tetézte még az is, hogy Magnus bizonyos Bengt nevű idegent tett tanácsosává, akinek a királynővel viszonya is volt.

De a norvégek se voltak megalégedve a Magnus uralkodásával. Országuknak soha feléje se nézett s csak az adó behajtására fordított gondot. Mindezek arra bírták a norvég szenátust, hogy kérjék Magnust, miszerint engedje át a norvég trónt másodszülött fiának, Akonnak. A norvégek ezen kérelmén fölbuzdúlva, viszont a svéd szenátus is azt kérte Magnustól, hogy a svéd trónt adja át elsőszülött fiának, Eriknek.

Magnus eleinte kereken visszaütötte a két szenátus kívánságát. Midőn azonban látta, hogy a két nemzet nem tágít s hogy követelésük mind fenyegetőbbé válik: engedett a kényszernek s Scaniába, onnan pedig Dániába ment, ahol — mint már említettük — Valdemár dán királylyal szövetkezett trónja visszaszerzésére.

Midőn erről Erik értesült, a svéd szenátus kívánságára, azonnal megindította a háborút atyja ellen. E háború azonban rövid ideig tartott, mert Magnusnak a sógorai, Adolf holsteini és Albert mecklenbúrgi hercegek, rávették a harcoló feleket, hogy egyezzenek meg. E célból Jönköpingbe mindketten el is küldték meghatalmazottjaikat s ott abban állapodtak meg, miszerint Magnus Svédországnak az északi, Erik pedig a déli tartományai-ban fog uralkodni.

Így tehát helyreállott a béke. Erik azonban rövid ideig élvezhette a béke gyümölcseit, mert anyja, Blanka királynő, őt — amiatti haragjában, hogy Erik az ő kegyencét, Bengtet, megölette — egy alkalommal ebédre hívta s ebédközben megmérgezte.

Erik halála után egész Svédország fölött ismét Magnus uralkodott. Egyáltalában nem törekedett arra, hogy népének a szeretetét megnyerje s épen nem okúlt a múltban szerzett keserves tapasztalatokon. Első dolga az volt, hogy kegyetlen bosszút állott mindazokon, akik Eriknek a pártján voltak. Ezután — mint ő maga mondta — hozzálátott saját országának a megsemmisítéséhez. E célból Valdemár dán királyhoz fordult, akit arra akart rávenni, hogy Svédországnak a Magnus halála után Dániához való kapcsolásába egyezzek bele. Valdemár azonban nem fogadta el a Magnus tervét, mire ez utóbbi eljegyeztette fiával, Akon norvég királylyal, a Valdemár és Hedvig leányát, Margitot.

A svédeknek sehoggy sem volt inyükre a Magnus viselkedése s mivel az mind gyanusabbá vált, a svéd szenátus fölszólította Akont, hogy foglalja el Svédország trónját, minthogy az — a Magnus halála után — különben is őt illetné. Akon a svédek fölszólítására el is foglalta atyja trónját; ez utóbbit pedig a svédek elfogták és Kalmár várába zárták.

A svédek ezután azt követelték Akontól, hogy atyjának minden, a dán királylyal kötött, szerződését, semmisítse meg s szakítson meg minden összeköttetést a Valdemár családjával és — természetesen — menyasszonyával, Margit hercegnővel, is. Akon engedett a svédek kívánságának s eljegyezte Henrik holsteini grófnak a leányát, Erzsébetet. Fényes kísérettel indult el a menyasszony Travemundból, Svédország felé. Útközben azonban a hajót a dán partokra vetette a vihar s a hercegnőt Valdemár meghívta udvarába, ahol egész kíséretével tüntető szívélyességgel fogadta. Időközben azonban Akon is megérkezett s hirtelen fölbontotta az Erzsébettel való eljegyzését és előbbi jegyesét, Margitot, vette nőül, mire a boldogtalan Erzsébet a szent Brigitta által alapított wadstenai (svédországi) zárdába vonult vissza.

Az eljegyzési ünnepségek közepette, kettős haláleset történt a dán udvarnál, amennyiben a Magnus neje, Blanka, és a Valdemár egyetlen fia, Kristóf, hirtelen halállal hunyt el a lakoma után.

A skandináv történetírók különféleképen kommentálják e kettős halálozást. Abban valamennyien megegyeznek, hogy mindkét szerencsétlen mérgezésnek az áldozata lett s hogy e gatzett értelmi szerzője maga Valdemár volt.

A büntett céljaira nézve már eltérők a vélemények. Így, némely történetírók azt állítják, hogy Valdemár azért követte el a kettős gyilkosságot, hogy ekként biztosítsa a három skandináv országnak az Akon alatt történendő egyesítését s ezért mérgezte meg a saját fiát is. Mások ellenben úgy adják elő a dolgot, hogy Valdemár csupán a Svéd- és Norvégország uniójának a biztosítását célozta s azért mérgezte meg a Magnus nejét, hogy ez ne háboríthassa többé annak a két országnak a nyugalmát, amelynek a trónján leányának a férje ül. Ugyanezen írók a Kristóf megmérgezésének a gyanúja alól menteni igyekeznek Valdemárt s azt állítják, hogy Kristóf *véletlenül* ivott a Magnus nejének a serlegéből s így történt, hogy ő is áldozatul esett.

Sem az egyik, sem a másik vélemény mellett nem lehet fölhozni döntő bizonyítékot. Erre való tekintettel, csupán egyszerűen regisztráltuk főntebb a tényeket.

A svédeket rendkívül fölháborította az Erik szőszegése, illetve Valdemár leányával kötött házassága. Azonnal kibocsátották a kalmári várból a fogoly Magnust és visszaültették a trónra. Azonban Magnus rútúl visszaélt nemzete bizalmával, mert az első tette az volt, hogy huszonnégy szenátort — akiket azzal vádolt, hogy az Erik házasságát helyeselték — száműzött az országból.

A száműzött szenátorok Gothlandba menekültek, ahol Magnust trónvesztettnek nyilvánították s Erik holsteini grófot választották meg királynak, aki azonban — magas életkorára való hivatkozással nem fogadta el a választást, hanem maga helyett a Magnus unokaöcscsét, Albert meklenburgi herceget, ajánlotta, akit a száműzött szenátorok meg is választottak.

A Svédországban maradt szenátorok szintén megelégteltek a Magnus zsarnokoskodását s megfosztották trónjától és helyette Izraelt, a szent Brigitta fivérét, választották meg királynak, mint-hogy a száműzött szenátorok választásáról mitsem tudtak. Izrael azonban a választást nem fogadta el s Oroszországba ment, ahol a rigai kolostorban fejezte be életét.

Ezalatt Albert — nagyszámú fegyveres csapattal — Stokholmba ment, ahol az egybegyűlt nép kinyilatkoztta, hogy Magnus érdemetlen a svéd trónra, mert Scaniát és Allandiát a dánok kezébe játszotta, mert Gothlandot és Ölandot megrontotta, a szenátust megsértette, önkényesen adót vetett ki, szavát megszegte s mert fiának a Valdemár leányával való frigyét előmozdította. Ezeknek a kimondása után a nemzet Albertet, a morai síkságon, egyhangúlag királylyá választotta.

Erre Akon és Magnus Valdemárhoz fordultak segítségért, azonban hiába, mert az egyesült dán és norvég csapatokat Adolf szétverte, sőt Magnust el is fogta és Stokholmban börtönbe záratta. Ezzel azonban a háború nem szűnt meg, úgyannyira, hogy a svédek — látván, hogy a hosszas és véres háborúnak kizárólag az Albert személyisége az oka — meggyűlölték királyukat, aki erre békét kötött Valdemárral. Azonban a békének nagy ára volt, mert Albert országának nagy részét a dán király uralma alá bocsátotta s ezzel a svédeket még jobban maga ellen ingerelte és arra készítette őket, hogy a schleswigi és mecklemburgi hercegekkel, a holsteini gróffal, a városokkal, a Hanza és a jütlandi nemesekkel ligát alkossanak, amely ligának a föladata az Albert elűzésében s Dánia és Norvégia megfenyítésében állott volna.

Ezt azonban nem várta meg Valdemár. Azon ürügy alatt, hogy egy régi fogadalmát akarja teljesíteni, Rómába zárandokolt, a szenátusra bízván az államügyek intézését. A szenátus csakhamar békét kötött a ligával, amely rövidesen föl is bomlott.

Midőn Valdemár Rómából hazafelé igyekezett, — mitsem tudva a békekötésről — a német császárhoz fordult segítségért. Innen elutasítatván, XI. Gergelyt zaklatta, aki azonban keményen megdorgálta, sőt egyházi átokkal is fenyegette azon esetre, ha meg nem javul és népével jobban nem bánik.

Ezalatt Albert is kibékült nemzetével és az újból föltámadt ligát teljesen megsemmisítette s a nemzet óhajtatására Magnusszal is békét kötött, olyformán, hogy Nyugat-Gothlandot, Vermlandot és Daliát, felségjoggal, életfogytáig átengedte neki, de azon föltétellel, hogy fiához megy lakni Norvégiába. Néhány évvel később Magnus meghalt. Benne az abszolútizmusra törekvő skandináv királyok típusa veszett ki.

Nemsokára ezután (1375-ben) Valdemár is meghalt. Halála után a királyválasztásra összegyűlt rendek három pártra szakadtak. Egyik részük a Valdemár másodszülött leányának, Margitnak, a fiát, Olafot, másik részük ugyancsak a Valdemár elsőszülött leányának, Ingeburgnak, a fiát, Albert mecklemburgi herceget, akarta királylyá választani, a harmadik rész pedig nemzeti királyt akart. Mind a három annyira kardoskodott a saját jelöltje mellett, hogy az országgyűlés eredmény nélkül oszlott szét.

Ezt a kedvező alkalmat tüstént fölhasználta Margit királynő s a dán rendeknek azt az indítványt tette, hogy minden tartománynak a tanácsa a saját kebelében állapítsa meg, hogy ki legyen a király. A rendek e javaslatot — mivel nem akarták,

hogy a múlt országgyűlésen történt vetélkedések ismétlődjenek — elfogadták. Margit pedig gondoskodott róla, hogy először azon tartományok szavazzanak, amelyek az ő fiának pártján vannak s hogy így — a szavazás eredménye által — mintegy útmutatást nyújtsanak a szavazásra a többi tartománynak. Így is történt. Az összes tartományok 1376. május 23-án Olafot megválasztották.

Minthogy azonban a megválasztott még zsengekorú volt, Margit királynőt rendelték melléje régensül, aki kormányzásával kiérdemelte népe szeretetét. Férje, Akon, az ő tanácsaira hallgatva, boldoggá tette a norvég nemzetet.

Akon halála után (1380.) a norvég korona is a kiskorú Olafra szállt, aki helyett szintén Margit vitte a kormányt. Azonban Olaf néhány év múlva (1387.) meghalt, mielőtt még nagykorúságát elérte volna. Halála sokakban gyanut keltett s voltak, akik azt állították, hogy Margit mérgezte meg uralomvágyból; mások ismét azt állították, hogy kolostorba zárták. Ez utóbbi hír arra késztetett egy kalandort, hogy Akonnak adva ki magát, híveket toborozzon. Margit azonban elfogatta a szédelgőt s kivégeztette.

Fia halála után minden igyekezetét oda irányította Margit, hogy úgy Dánia, mint Norvégia, őt válasszák meg uralkodónőnek. Dániában simán ment a dolog, mert csak az előbbi szavazást ismételtette meg, a tartományi tanácsokban s azok egyhangúlag őt ültették a dán trónra.

Ellenben Norvégiában erős vetélytársra akadt a hatalmas Johnson családban, amelynek egyik tagja, Akon, V. Akon király egyik természetes leányának, Ágnesnek, a leszármazója volt s akihez a norvég nemesség nagyrésze is csatlakozott. Margit azonban — hosszas küzdelem után — lemondó nyilatkozatot csikart ki versenytársától, mire 1388-ban megkoronázták.

Alig, hogy elfoglalta Margit a dán és a norvég trónt, máris Svédországra vetette szemeit, ahol nem a legjobb állapotok uralkodtak. Ugyanis Albert magára bőszítette a svédek az oktan eljárásával, hogy németeket hitt be országába, akiket azután a legfőbb polgári és katonai s udvari tisztségekkel ruházott föl s akiknek nagy részét a szenátus tagjaivá is kinevezte. Emiatt az elégedetlenség nőttön-nőtt a svédek közt s csupán az alkalom hiányzott, hogy a nemzet elégedetlensége nyíltan kitörjön.

Mindezt jól tudta Margit, akinek az udvarába számtalan svéd nemes menekült s akik elpanaszolták neki hazájok siralmas állapotát. A királynő folyton leste a pillanatot, hogy Svédországot

megkaparítsa magának. Az alkalom nem sokáig késett. A svéd nemesség küldöttséget menesztett hozzá, kérve őt, hogy szabaddítsa meg Svédországot az Albert és a németek uralmától. Margit szívesen fogadta a küldöttséget és megígérte neki, hogy teljesíti a kérelmet, ha viszont ők is megígérik, hogy az Albert elűzetése esetén, elismerik őt uralkodónőjüknek. Minthogy a svédek e feltételt elfogadták, Margit azonnal hadat üzent Albertnek, aki kevés és sértő válaszával elfogadta a kihívást. A királynő csakhamar útnak indította a norvég és dán csapatokat, amelyek 1389. febr. 24-én Albertnek német vezérek alatt kivonult seregét szétverték s magát, Albertet is, elfogták és a Margit parancsára Linholm várába zárták, ahol hét évig synylődött. Végre is a német fejedelmek — kiszabadítása érdekében — háborút indítottak Margit ellen. A háborúnak 1396-ban a laholmi béke vetett véget, amelynek értelmében Albert visszanyerte szabadságát, de viszont a svéd trónról is lemondott.

Ezek után Margit a svéd koronát is fejére tette. Uralkodásával — kezdetben — meg voltak elégedve a svédek. Később azonban mindinkább panaszkodni kezdtek amiatt, hogy az ország legfőbb tisztségeit idegenek töltik be s hogy a királynő folyton a dánok — a svéd nemzet halálos ellensége — között időzik. Margit azonban mindezen panaszokat azzal ellensúlyozta, hogy a svédek régi nemzeti kiváltságait megerősítette s részben kiterjesztette.

Élete vége felé két nevezetes esemény emelkedik ki a Margit életéből. Az egyik az volt, hogy unokaöccse, Erik (illetve Henrik) pommerániai herceg személyében, utódot nevezett meg s mindhárom országban elismertette trónöröklési jogosultságát. Hogy pedig az uralmat minél jobban biztosíthassa Eriknek: eljegyezte Filippina angol hercegnővel.

Legfontosabb cselekménye azonban az volt, midőn 1379-ben a svéd, norvég és dán országrendeket a kalmári várba meghívta s ott az említett év Szt. Háromság-vasárnapján, velük törvényt hozatott, amely szerint a *három skandináv ország personál-únióba lép egymással s hogy az uralkodó mindenkor fogadott fiának, Eriknek, a családjából való lesz.*

Ezzel a három skandináv ország úniója — legalább papirosan — meg volt alkotva. A gyakorlatban azonban vajmi csekély értéke lett, amint azt látni fogjuk

d) Átmeneti korszak.

Margit királynőnek 1412-ben — tehát a kalmári unió megkötése után 15 évvel — történt halála után, fogadott fia, Erik, vette át az uralmat. Mindjárt uralkodása elején háborúba keveredett a holsteini házzal. A háborúra az adott okot, hogy Gerard holsteini gróf — aki Holsteint a dán koronától hűbérül bírta, — meghalt s Erik Holsteint vissza akarta csatolni Dániához. Ez ellen azonban a kiskorú hűbérörökös rokonsága erélyesen tiltakozott, mire Erik megindította a háborút. Arra azonban nem számított, hogy a holsteini házat a Hanza városok és a német államok támogatni fogják s e váratlan esemény annyira lesújtotta, hogy a háborúskodást abba hagyva, koronájáról is lemondott s Jeruzsálembe zárándokolt.

Az Erik távolléte alatt neje, Filippina, teljesen rendbe hozta mindhárom országnak az ügyeit s mire Erik a szentföldről visszatért, rendezett kormányt vett a kezébe. De nemsokáig örülhettek a dánok királyuk visszatértének, mert Erik ismét a régi lett: zsarnoki önkénnyel uralkodott. Emiatt rendkívüli elégedetlenség honolt Dániában.

De nemcsak a dánok, hanem a svédek se voltak megelégedve az Erik uralmával. Különösen amiatt elégedetlenkedtek, hogy az Eriktól nyakukra küldött kormányzók méltatlanul bántak a nemzettel.

Valamennyi kormányzójuk között, Josse Eriksont gyűlölték a legjobban a svédek. Minthogy azonban semmit se tehettek ellene, végre is egy Engelbert nevű honfitársukat Erikhez küldték, hogy kérje a gyűlölt kormányzónak az elmozdítását. Engelbert

élénk színekkel ecsetelte Erik előtt hazája nehéz állapotát, a nemzetnek emiatti elégedetlenségét s egyszersmind közölte vele azt is, hogy Dalecarlia föllázadt a kormányzó ellen.

Minthogy Erik elútasító választ adott, Engelbert visszatért hazájába s rábírta a svédeket, hogy fegyvert ragadjanak. Azok nyomban megfogadták a szavát s elűzték a kormányzót; az egybegyűlt szenátus pedig kimondotta, hogy a jövőben az ország főtisztségeit idegenek nem viselhetik s ezzel arra kényszerítette az uralkodókat, hogy kormányzóikat a svéd nemzet tagjai közül válaszszzák.

Erik látván a dolgok komoly fordulatát, elejét vette a háború kitörésének azzal, hogy helybenhagyta a szenátus intézkedéseit. Minthogy azonban rövid idő múlva ismét visszatértek a régi állapotok: a svédek elhatározták, hogy harcra kész állapotba helyezkednek s hogy fővezért választanak maguknak. E célból össze is gyűltek, de megegyezni nem tudtak. A főnemesség egyik tagját, Knutson Károlyt, a nép zöme pedig Engelbertet akarta megválasztani. Végre is a főnemesség győzött s Knutson lett a fővezér. Engelbert pedig csakhamar orgyilkosok martaléka leű, midőn a választás hírére, Allandból Stockholmba igyekezett.

Knutson ezen alávaló tétével maga ellen izgatta honfitársait, akik egyik főnemesnek, Pucke Károlynak, a vezetése alatt, fegyvert ragadtak ellene. Erre Knutson Puckét — barátságos megbeszélés ürügye alatt — palotájába hívatta, ahol álnokul elfogatta s még aznap lefejeztette.

Ezzel a svédek türelme is kifogyott. Hamarosán elűzték Knutsont s ismét Eriket ismerték el királyokul. De ő vele is megjárta, mert zsarnoki módon éreztette velük hatalmát. Erre a svédek — a dánokkal egyetemben — Kristóf bajor herceget ültették a trónra, Eriket pedig megfosztották trónjától, mire az — belátva az ellenkezés hiábavalóságát — Gothlandba menekült, ahol, mint a tengeri rablók főnöke, halt meg.

Kristóf rövid uralkodás után (1442.) meghalt. Halála után összeült a királyválasztó gyűlés, amelyen két párt versenyzett az uralomért. A többség nemzeti királyt akart, míg a kisebbség, a kalmári únió folytán, azt vitatta, hogy uralkodót csak a dán és a norvég rendekkel egyetértőleg lehet, illetve kell megválasztani. Azonban a többség győzött s a már egyszer elűzött kormányzót, Knutsont, választotta királylyá, akit a norvégek is elismertek uralkodójoknak. Csak a dánok nem csatlakoztak hozzá s helyette Keresztély aldemburgi gróft választották királylyá.

Ezalatt azonban Halmsdatban összegyűlt a három ország nagyjainak egy része s kimondották, miszerint a kalmári únió érvényességét fõntartják s a dán és a norvég trónra Keresztélyt ültetik.

A (Knutson) Károly uralma tehát kizárólag Svédországra szorult, mert — mint fõntebb említettük — Dániában úgy a királyválasztó gyűlés, mint a halmsdati gyűlés, Keresztélyt választotta királylyá s mert — ez utóbbi gyűlésen — Norvégia is elszakadt tõle. Károly azonban ahelyett, hogy a svédek ragaszkodását igyekezett volna meghálálni, azon volt, hogy minél nagyobb önkénnyel s minél zsarnokabb módon uralkodjék. Igazságtalanságával és kapzsiságával maga ellen haragította a papságot is, amely Salstat, upsalai érsek, vezetése alatt, nyíltan fõllázadt s az upsalai székesegyház fõkapujára kiszégezett kiáltványában, Károlyt trónvesztettnek nyilvánította.

Az említett kiáltvány¹⁾ részletesen elõsorolja a Károly bûneit. Eszerint vádolták azzal, hogy »összes, úgy egyházi, mint világi rendű alattvalóinak, a jogait és a szabadságát megnyírálta«, helyenként pedig — mint pl. Gothlandban — egészen el is kobozta. A második vád az volt, hogy a legfõbb tisztségeket és hívatásokat olyan egyéneknek adományozta, akik azokkal — az ország világos kárára — visszaéltek. Továbbá még azzal vádolja a kiáltvány Károlyt, hogy rendkívüli és elviselhetetlen adóterheket rótt a nemzetre s a polgárok jogos tulajdonát elkobozta. Végül az utolsó pont eretnokséget vet a király szemére.

A kiáltvány rendkívül fõlizgatta a svédek, akik csapatostúl gyülekeztek a székesegyház köré. A harcias érsek bement a templomba s misét mondott, amelynek bevégeztével letette egyházi öltönyét s a szent Erik sírjára helyezte; majd kardot kötött s megesküdött, hogy addig nem oldja le, míg hazája sorsa jobbra nem fordul. Ezután a mindenfelõl összegyűlt csapatoknak az élére állott s Károly ellen indult, aki elõször szembe akart szállani a közelgõ veszedelemmel, de azután mégis meggondolta a dolgot s követeket küldött Salstathoz, bocsánatát kérve s javulást fogadva. Errõl azonban az érsek semmit se akart tudni s elutasította a követeket. Ekkor Károly — látva, hogy minden erõlködése hasztalan — kincseit összeszedve, Danzigba menekült.

A Károly menekülése után Salstat — aki idõközben »az ország védnöke« címet vett föl — összehívta a királyválasztó

¹⁾ Eredetijét az upsalai egyetemi könyvtárban õrzik s tartalmi kivonatát is annak a nyomán adjuk.

gyűlést, amely azután Keresztély dán és norvég király személyében, új uralkodót választott.

Keresztély eleinte békésen uralkodott, de később mindinkább nőttek a zavarok Svédországban, mivel a király a nemzetre elviselhetetlen terheket rótt. Károly, aki mindezekről értesült, koronájának a visszaszerzése érdekében, mozgalmat indított. Keresztély ekkor azt a végzetes hibát követte el, hogy egyetlen barátját, Salstat érseket — ama gyanú alapján, hogy az elégedetlenekkel tart — elfogatta és Dániába vitette.

Keresztély ezen meggondolatlan tette azt eredményezte, hogy egész Svédország talpra állt. Katil linköpingi püspök a nemzetet föloldotta az alattvalói hűség alól s a királyt trónvesztettnek nyilvánította, mire Keresztély Dániába menekült, ahonnan többször megkísérelte a svéd trón visszaszerzését, de mindannyiszor kudarcot vallott. Midőn látta, hogy minden törekvése hasztalan, lemondott trónkövetelési igényeiről, mire Katil — a nemzet nevében — ismét Károlyt hívta meg a svéd trónra, aki a meghívást örömmel fogadta s azonnal Stokholmba sietett. De csakhamar összeütközésbe került Katil püspökkel. Az ebből támadt zavart Keresztély király kihasználni igyekezett. Azonnal szabadon bocsátotta a még mindig fogságban sinylődő upsalai érseket s kinevezte Svédország kormányzójává.

Salstat erre Svédországba ment, ahol a nép lelkesülten fogadta. Károlyt csakhamar elűzték, mire ő Finnországba menekült, ahol az abooi püspök tartományában, éveken keresztül, szigorú felügyelet alatt állott.

Svédországban ezalatt a nemzet egy részének a hangulata nagyon megváltozott Salstat irányában. Míg azelőtt, mint »nemzeti védnököt«, osztatlanul becsülték, addig most, mint a gyűlölt Keresztély helytartóját, megvetették. Az ország túlnyomó része, a Steen Sture és társai vezetése alatt, folyton hadilábon állott a Salstat pártjával, amelynek a leghatalmasabb támasza Axelson göthlandi kormányzó volt, aki a leghevesebben küzdött Steen Sture és hívei ellen.

A nemzetrontó versengés a Salstat halálával sem szűnt meg, mert a két párt még több, mint három éven át, emésztette a nemzet életeterejét. Végre is kimerülve, abban állapodtak meg a pártok, hogy visszahívják Finnországból Károlyt. Ez csakugyan ismét elfoglalta a trónt, de csak rövid időre, mert már 1470-ben meghalt.

Károly halála után a kormányt unokaöcscse, Steen Sture,

vette át, aki egyike volt Svédország legkiválóbb államférfiainak. Hazáját lángolón szerető, komoly, becsületes, igazságos férfiú volt, aki mindenét a közjó előmozdítására szentelte. Kormányzása kezdetben nem volt zavartalan, mert a főnemesség egy része Keresztély dán királyt akarta trónra ültetni. Azonban az ezen célból összehívott országgyűlés eredmény nélkül oszlott szét, a következő pedig, egyértelműleg megerősítette Steen Sture kormányzási tiszteben.

Midőn Keresztély a dolgok ezen fordulatáról értesült, hadait azonnal Stockholm ellen küldte, amelynek a lakosai — hatalmas tengeri flottájától megijedve — meghódítak előtte, míg az ország többi lakosait — akik között éhínség pusztított — azzal vesztette meg Keresztély, hogy nagymennyiségű sőt küldött nekik. Azonban a dalekariak és a többi hegyi lakók, Steen Sture vezérlete alatt, föllázadtak és Keresztélyt kiűzték Svédországból, mire Dániába menekült, ahol élete hátralevő részét békésen uralkodva töltötte el, mígnem 1481-ben a halál utólérte.

Keresztély halála után Norvégiában mozgalom indult meg az iránt, hogy az ország — a kalmári unió értelmében — ismét közös uralkodó alatt egyesüljön. E terv Svédországban — amelynek a kormányát továbbra is Steen Sture vitte — eleinte épen nem talált visszhangra. Később azonban, — minthogy a dánok és a norvégek egyre fenyegetőbben követelték az uniót — a svéd nemesség egy része megjelent az 1485-ben Elmstadban tartott gyűlésen s ott mindhárom nemzet megújította a kalmári uniót s közös uralkodójokul a Keresztély fiát, János herceget, választották, akinek — a választáson jelen volt svéd rendek határozott kívánsága folytán — esküt kellett tennie arra, hogy a svédek kiváltságait tiszteletben fogja tartani.

A bölcs és előrelátó Steen Sture még ezzel sem elégedett meg s kijelentette, hogy mindaddig, míg János az elébe terjesztett négy pontot alá nem írja, addig a kormányzást nem engedi át neki. E négy kívánság a következő volt: 1. a Keresztély által jogtalanul kivetett és beszedett adók fizetessenek vissza; 2. minden, emiatt keletkezett kár miatt, kártérítés adandó; 3. a három országnak a határai igazságosan igazíttassanak helyre; 4. jogukban álljon a svédeknek fegyveresen és büntetlenül a király ellen szegülni, ha elvállalt kötelezettségeinek valamelyikét nem teljesíti.

János aláírta ugyan a svédek kívánságait, de vonakodott teljesíteni azokat mindaddig, míg meg nem koronázzák. Viszont a svédek nevében Steen Sture is kijelentette neki, hogy a nemzet addig nem teszi fejére a koronát, míg kívánságait nem teljesíti.

Ez egyenetlenkedés miatt csaknem hét évig nem tudta birtokába venni János a svéd koronát. Ezen idő alatt Steen Sture kormányozott, a nép teljes megelégedésére s békességben is volt az ország mindaddig, míg János az oroszokkal s néhány, a Steen Sture kormányzásával elégedetlen, főpappal és főnemessel szövetségbe, háborút nem indított a svédek ellen.

Azonban Steen Sture nem ijedt meg a János erőlködéseitől. Az oroszokat és a dánokat csakhamar kiszorította az országból s miután a Hanza-városokkal kötött szövetségével biztosította az országot, tovább folytatta áldásos működését.

Ezenközben történt, hogy Steen Sture Dorottya királynőnek, a János anyjának, egyik kastélyát elfoglalta. Az anyakirálynő panaszával a pápához fordult, aki Steen Sturet egyházi átok alá vetette. Minthogy azonban a nép ennek dacára sem vonta meg tőle szeretetét, ő sem törődött az egész dologgal.

De sokan voltak az országban, akik, az excommunicatio miatt, halálos ellenségeivé lettek Steen Sturenak. Így esett meg azután, hogy 1497-ben a szenátus összeült és Steen Sturét megfosztotta kormányzói állásától. Ő azonban — bizva a nép ragaszkodásában — mindezt figyelembe se vette, sőt — meggondolatlan-ságában — olyasmit követett el, ami még párthívei nagy részét is megdöbbenettette. Ugyanis a linköpingi püspököt — aki egyik legelkeseredettebb ellensége volt — elfogatta és börtönbe vettette; ugyanezen célzattal megostromoltatta az upsalai érsek palotáját is s midőn az érsek fegyverrel ellentállott: fölgújtatta az érseki palotát.

E hír hallatára a szenátorok és a klérus tagjai azonnal fölszólították Jánost, hogy foglalja el Svédország trónját. János — hatalmas sereg élén — útnak indult s Kalmárban a svéd szenátus és a klérus két küldöttje, Nils Balson és Alfund Trolle, fogadták, akik a szenátus és a svéd nemzet nevében, királynak nyilvánították.

Kalmárból tovább menve, a Steen Sture csapataival találkozott János. Minthogy Steen Sture belátta, hogy — a túlerővel szemben — minden vérontás haszontalan volna, egyezsége lépett Jánossal. Ezen egyezés szerint, Steen Sture független ura lett Finnországnak, a két Bottninak s Ninköping városának és környékének, míg a János uralma Svédország többi részére, valamint Daniára és Norvégiára szorítkozott.

Ekként tehát a három skandináv ország koronája ismét egyesült s így az újkor hajnala még épségben találta a kalmári úniót.

Tartalom:

	Old.
Bevezetés. Források	3
Fölosztás	6
I. Ó-Kor	7
II. Középkor:	
a) Pogány korszak	12
b) A kereszténység megszilárdulásának kora	23
c) Az alkotmány fejlődésének kora	35
d) Átmeneti korszak	43

